Barbu Ștefănescu-Delavrancea

Basme

Basme

Barbu Ștefănescu-Delavrancea

Editura Bestseller

Imagine: Diversepixel/Shutterstock.com

bestseller

Carte electronică publicată cu sprijinul Ministerului Afacerilor Externe – Departamentul Politici pentru Relația cu Românii de Pretutindeni.

MINISTERUL AFACERILOR EXTERNE
DEPARTAMENTUL POLITICI PENTRU RELAȚIA CU ROMÂNII DE PRETUTINDENI

Neghiniță

A fost odată o babă, bătrână, bătrână. Abia zărea de bătrână ce era. Și mâinile îi umblau la ciorap, iar în gândul ei se ruga la Dumnezeu s-o dăruiască cu un copil, că n-avea decât pe unchiașul ei. Și unchiașul, ba la pădure, ba la arie, ba la târg, iar baba sta singură cuc, că toată ziulica i-ar fi țiuit tăcerea în fundul urechilor dacă n-ar fi strănunat și n-ar fi tușit câteodată. Ba uneori, ca să-și mai ție de urât, tot ea vorbea și tot ea răspundea. Și râdea ea de ea, ca și cum ar fi râs ea de altcineva, înșirând ochiurile pe cârlige.

— Ei, ei, ce n-ar plăti un flăcău la bătrânțile noastre!

— Cât, de? cât?

— Ihi, ihi, mult de tot!

— Adică ce, nu te-ai mulțumi și c-o fată mare?

— Ba, ce să zic, bine ar fi ș-o fată...

— Da, dar la fată vrea zestre.

— S-ar găsi, că eu și unchiașul avem ce ne trebuie și nu ne trebuie mult, trei coți de pânză albă și câte un coșciug; iar boii moșului, iar plugul moșului, iar casa moșului și a babei, toate ar fi ale fetei.

— Bine, mătușă, bine, da' de unde și fată? Tu nu știi că copacii uscați nu mai dau de la rădăcină?

Și bătrâna începu să râdă și să ofteze: "hi, hi, hi, ooof, of!"

— Ei, toate se întorc, și apele se întorc de la Dumnezeu, numai tinerețile ba. Ce nu e la timp nu mai e niciodată. M-aș mulțumi eu și pe un prichindel de băiat.

— Ba te-ai mulțumi și pe-o codană. Tu să-nșiri, și ea să deșire, tu să cerni, și ea să risipească, tu să pui de mămăligă, și ea să răstoarne căldarea pe foc.

— Dacă e pe-așa, m-aș mulțumi și pe-un copil cât ghemul, numai s-aud în casă "mamă", că mult e pustiu când ușa se închide peste doi bătrâni.

— Da' dacă ar fi mai mic?

— Fie și mai mic. Și bătrâna începu să râdă.

— Ce neroadă!

— Ba neroadă, nu glumă!

— Dar dacă ar fi cât un bob de mazăre? Și tocmai când da bătrâna capul peste cap de râs, odată tresări că, de după ușă, se-auzi un glas ascuțit și înțepat:

— Dar dacă ar fi cât o neghiniță? Bătrâna se uită, se uită și începu să se închine.

— Bine, bine, zise același glas, văd eu că nu-ți trebuie copii... Baba își luă inima în dinți și zise:

— Ba-mi trebuie... da' unde ești... cine ești?

— Cine sunt? Neghiniță, gândul lumii. De mic ce sunt, pătrund în urechile oamenilor și-i ascult cum gândesc. Adineauri eram în urechea ta a dreaptă, apoi am trecut în a stângă, ș-am râs de m-am prăpădit când am văzut ce-ți trec prin minte...

— Ei, aș! Ce mi-a trecut? Nimic!

— Nu e adevărat, răspunse Neghiniță râzând, omul spune mai puțin decât gândește. Dacă nu-ți șopteam eu că copacul uscat nu mai dă de la rădăcină, cine știe ce-ai mai fi spus...

Baba se făcu ca para focului.

— Zău așa... nu te rușina, mamă, nu zău... Așa e omul. Când e mic face nebunii fiindcă e mic; când e la tinerețe face nebunii fiindcă e tânăr, iar la bătrânețe se gândește la nebunii fiindcă nu le poate face...

Bătrâna pierdu sfiala și răbdarea și se răsti cât putu:

— Neghiniță, ci tacă-ți gura și vin să te văd! Și pe loc se-auzi un țâșt ca de lăcustă și un bâzâit ca de albină. Bătrâna simți pe mână o picătura caldă.

— Iacătă-mă și pe mine!... Biata femeie facu niște ochi mari cât toate zilele și se miră toată de ce văzu pe mână, că cerul de i s-ar fi deschis nu s-

ar fi minunat mai mult.

Neghiniță era frumos ca o piatră scumpă; și era mic cât o neghină; și avea niște ochișori ca două scântei albastre, și niște mâini și piciorușe ca niște firișoare de păiajen.

Bătrâna dădu să-l sărute. Neghiniță, țâști pe nas, țâști iar pe mână!

— Încet, mamă, încet, că mă strivești, zise Neghiniță.

— Să te sărut, că-mi umplușsi casa cu dragoste când îmi ziseși mamă.

— Încet, să nu mă sorbi. Îl sărută.

— Cum mănânci tu, Neghiniță al maicăi?

— Eu? Eu mă satur din fum. Până acum am mâncat la mese împărătești fără să știe nimeni. Și ce-am mai râs când ceilalți tremurau înaintea împăraților, iar eu mă plimbam prin urechile lor și le aflam gândul.

— Bine o fi de ei, Neghiniță mamă...

— Aș, binele focului! Săracii mor de foame, iar ei mor de mâncare. De săraci e rău că n-au cui să poruncească, și de ei e rău că trebuie să poruncească la mulți. Pe ceilalți oameni când îi minți te iau de guler și te judecă judecată dreaptă; pe ei îi minți și dau din cap; ba și mai și: ei știu că-i minți, și tac, și înghit, și n-au ce face, ca să nu se strice trebile împărăției.

— Da' bine, Neghiniță, ție-ți trebuie un an ca să umbli cât altul umblă într-o zi.

— Da? Ei, nu e așa deloc. Eu mă las pe-o adiere și plutesc ca pe apă, și mă mlădii pe apa vântului ca pe valurile mării. Ba uneori întrec rândunelele ca o săgeată de argint.

— Ce bucurie pe unchiașul meu, zise bătrâna, când o afla că are și el un copil. Deseară o să se îmbete de bucurie.

— Ba e vorbă, răspunse Neghinită, eu vreau să văd pe tata acuși-acușic!

Și bătrâna, când auzi cuvântul tată, se bucură de bucuria moșului și îi zise:

— Aria moșului este cât vezi cu ochiul de departe, pusă pe-un deal mare și întins. Unde-i vedea șase cai murgi treierând grâu, acolo să te oprești, că dai peste unchiașul babei.

— Iată, plec. Cum îi deschise ușa, Neghiniță se aruncă, cu mâinile întinse și cu piciorușele deschise, într-o undă de adiere. Și se făcu nevăzut, ca un strop de lumină.

Pe drum întâlni o cireadă de vaci. De minunici ce era, se dete afund într-o urmă de vacă și începu să strige:

— Măi văcari, măi, veniți de mă scoateți din inima pământului, că vă fac pe voia gândului!

Văcarii se luară după glas, până deteră peste Neghiniță. Unul, mai rău și mai prost dintre ei, vru să-l strivească și-și repezi călcâiul din băierile inimii. Neghiniță țâști, și sări alături, iar văcarul, lovind cu sete pământul, își scrinti piciorul și începu să se vaiete. Ceilalți începură cu măciuca și, cum izbeau, rămâneau cu jumătatea în mână, iar ailaltă se ducea zbârnâind.

— Să nu vă păziți vacile, cum vă păziți mințile. Cruce lată, minte întunecată, urechi de văcar, urechi de măgar! le zise Neghiniță, și se dădu vântului.

Ajunse la unchiaș. I se sui pe nas, ca să-l vadă mai bine. Unchiașul se bucură, dar nu ca baba, iar Neghiniță se întristă. Dar ca să se-arate grozav, zise unchiașului:

— Nu căta că-s mititel. Calul nu e mai mare ca copilul? și-l încalecă copilul. Bivolul nu e mai mare ca omul? și-l înjugă omul. Munții nu-s mai mari ca oile? și-i pasc turmele. Pământul nu e mai mare ca fierul plugului? și-l despică fierul plugului. Codrul nu e mai mare ca un topor? și-l culcă toporul la pământ. Tu nu ești mai mare ca mine? și te-au ostenit murgii în arie. Ia să vezi cum îi dau eu la arie, fără bici, fără nimic.

Unchiașul, minunat, îl duse la arie. Cum ajunse, Neghiniță sări pe-un cal și începu să strige: "Hi,

hăi, hi, hăi!" Ciupește pe unul, ciupește pe altul, caii începură să fugă, dar ce fugă, parc-ar fi avut douăzeci de bice pe șalele lor. Și cum se crucea moșul, iată și un negustor care trecea la scaunul împărăției.

— Moșule, îi zise negustorul, cine mână caii așa de grozav, că eu aud "hi-hăi, hi-hăi" și nu văd pe nimeni!"

— Ei, tată, răspunse bătrânul, m-a dăruit Dumnezeu cu un copil ca o neghină, da' cu mintea cât zece ca mine și ca d-ta.

Neghiniță opri caii și sări în palma unchiașului. Cum îl văzu negustorul, se gândi să ducă împăratului așa minune.

— Moșule, zise negustorul, îți dau o pungă de bani pe el. Neghiniță, sfâr, în urechea moșului și îi șopti ce să vorbească. Și moșul zise, crezând că de la el zice:

— Tu, care vinzi și cumperi, ai cumpărat vreun suflet pe-o pungă de bani?

— Îți dau... două. Și iar moșul, după Neghiniță:

— Două pungi... pentru un suflet?

— Îți dau... zece. Moșul îngălbeni și zise, iar după șoapta lui Neghiniță:

— Sufletele se dăruiesc Domnului și se vând Necuratului.

— Îți dau... douăzeci! Și moșul, călcând în gura lăcomiei, tăcu, cu toate șoaptele bietului Neghiniță.

Neghiniță văzu lăcomia, da' tot el șopti moșului:: "Fie!" Și moșul zise:

— Fie! Bătu palmă în palmă cu negustorul. Tocmeala se făcuse. Negustorul plăti și luă pe Neghiniță, vândut de bunăvoie. Negustorul plecă. Neghiniță strigă moșului:

— Moșule, moșule, ai fost să n-ai copii, iar biată babă, da!

Împăratul era la mare și la greu sfat cu toți cărturarii, că bântuia seceta și molima. Și dacă negustorul îi spuse că are un copil ca o neghiniță,

împăratul rămase înmărmurit, învățații împărăției căscară ochii mari și se traseră de bărbile lungi.

— Nu se poate, măria-ta, așa ceva nu scrie la carte.

— Ba se poate, zise Neghiniță, sărind pe masa sfatului, că multe se pot și nu stau în cărți; și mult mai multe sunt altfel de cum sunt ticluite din condei. Și după ce se minunară cât se minunară, începu sfatul. Neghiniță se sui pe mâna împăratului, pe umăr, apoi în creștetul capului, și de-acolo zise râzând:

— Învață, măria-ta, că cei mai mici sunt cei mai mari. Împăratul, cam de voie, cam de nevoie, răspunse:

— Așa e, Neghiniță, așa e. Iar cărturarii își deteră ghies pe sub masă și plecară ochii în jos. Împăratul porunci să-i toarne lui Neghiniță o casă cu zece caturi, cât o nucă de mare, toată din aur-lamur și împodobită cu pietre scumpe.

Neghiniță rămase la sfat și se pierdu din ochii tuturora, numai ca să se ție de năzdrăvănii. Și, încet-încet, pâși-pâși, până intră în urechea învățatului care căuta în stele cu ocheanele. Acolo ascultă ce ascultă, și înțelese că acest vestit cărturar, în loc să se gândească la sfat, se gândea că împăratul are nasul cam mare. Se duse binișor și intră în urechea cărturarului care zicea că știe mărtuntaiele omului și leacurile bolilor. Ăsta se gândea nu la sfat, ci că-i plăcea inelul împăratului. Așa află, pe rând, că unul se gândea la o cucoană frumoasă, că altul se gândea cam ce lingușeală să cârpească împăratului, altul că ce n-ar da el pentru o sticlă de vin, altul că bine e să fii împărat, altul că împăratul e om ca toți oamenii, numai unul, cu fruntea cât toate zilele, asculta cuvintele și întrebările împăratului.

Neghiniță, cum află gândul tuturora, zbughi în urechea împăratului și îi șopti tot, din fir până în ață. Împăratul, crezând că singur, el de la el, a citit în mintea lor, se mânie foc și le zise:

— Ei, tu, care cați în stele, ți-ai făcut ochii ochean și-mi vezi nasul cât un buștean. Astfel ți-e gândul la sfatul domnesc?

Cărturarul se cutremură și dădu în genunchi, cerând iertare.

— Tu, se răsti împăratul către doctor, dacă ai avea inelul meu, ai omorî mai puțini oameni?

Doctorul se cutremură și dădu și el în genunchi.

— Tu, zise împăratul necăjit ălorlalți, te gândești la secături și nu vezi că ești cu un picior în groapă; tu îți pregătești limba ca să mă minți; tu crezi că într-o sticlă cu vin este mai mult duh decât în capul meu; tu nu știi că un învățat pe scaunul domniei ar face mai multe boroboațe ca un neghiob; tu te pricepi că împăratul e om ca toți oamenii, da' nu te gândești că învățații sunt ca neoamenii; iar tu abia te ții să nu caști o gură cât să înghiți împărăția toată; numai ție ți-e mintea la sfatul domnesc.

Cu toții căzură în genunchi.

— Acum ce să le fac, zise împăratul mânios, să le tai capul? Cărturarii muriră și înviară, iar Neghiniță, care se suise în creștetul împăratului:

— Ferit-a Dumnezeu, măria-ta, fără învățați cine să mintă lumea?

— Să nu fie decât adevărul pe lume!

— Ferit-a Dumnezeu! Ce-ai face chiar măria-ta fără minciună? Apoi măria-ta ți-ai făcut socoteala vieții? Mai multe ceasuri ai mâncat, ai dormit, ai vânat, ți-ai socotit cazanele cu bani, ai petrecut, ba cu luminăția-sa împărăteasa, ba și fără ea, decât te-ai necăjit cu trebile și cu nevoile împărăției. Cum ai sta măria-ta pe scaunul lumii când lumea ar afla adevărul?

Împăratul zâmbi, cu ciudă, nu e vorbă, dar zâmbi ca să dreagă treaba și îi iertă pe toți. Văzând însă că cel din urmă cărturar, care se gândise la sfat, tremura mereu, îi zise:

— Ei, dar tu, cel mai cuminte, de ce tremuri?

— Măria-ta, zise bietul bătrân, mai bine să spun

și eu decât să afli măria-ta. Iată, socotesc că nu știu nimic și tot mă gândesc că mi-e leafa prea mică.

Împăratul râse cu poftă și-i făgădui o leafă mai mare, apoi sparse sfatul cărturarilor și plecă cu Neghiniță în creștetul capului, nedomirit de cum ghicise gândurile tuturora.

Împărăteasa și cuconii ei, văzând pe Neghiniță, se minunară, dar, când aflară că împăratul, la vreme de bătrânețe, ghicește gândurile oamenilor, se cruciră și tot nu le venea să creadă.

— Împărate, zise împărăteasa, zău așa, ghicește-mi și mie un gând.

— Să vedem, răspunse împăratul. Împărăteasa se gândi și începu să râdă... Neghiniță o zbughise în urechea împărătesei și-i aflase gândul: "Că ce bine-ar fi să mai fie o dată împăratul tânăr!" Și într-o clipă intră în urechea dreaptă a împăratului, și șopa-șopa-șopa. Împăratul — pace! Împărăteasa râdea și zicea:

— Vezi că nu ghicești? vezi? Pasămite, împăratul era cam tare de urechea dreaptă. Neghiniță înțelese, și țâști în urechea stângă, și iar șopa-șopa.

Împăratul se lumină la față, dădu din cap, râse cu hohote și zise:

— Ei... împărătească, împărătească... da' tot muiere! De, bine te gândișsi tu, da' nu se poate...

Împărăteasa se rușină, plecă ochii în jos și se gândi: "Dar dacă o ghici și la ce m-oi fi gândit înainte, intru în pământ! De câte ori n-am dat dracului sfaturile împărăției când nu se mai isprăveau până după miezul nopții."

În sfârșit, ce-i veni lui Neghiniță, vru să râdă și de împărat; și își zise într-o bună dimineață: "Vezi ce e omul! Spune-i orice, spune-i mereu același lucru... omul crede, că omul e prost. Ce nu crede întâi crede mai pe urmă. Am să-i fac una și bună împăratului, să-l las fără sfetnicii cei credincioși și să-l încurc cu nebunii."

Împăratul, de umbla în fruntea oștilor, de sta la

sfat mare, de se culca, de se scula, de mânca, de-și mângâia cuconii, un gând nu-l mai slăbea: "Nu vezi, omule de Dumnezeu, că ți-au îmbătrânit sfetnicii și împărăția merge rău?"

Pasămite, Neghiniță îi intrase într-o ureche. Azi așa, mâine așa, până nu mai avu încotro. Sparse sfatul cel vechi și chemă altul nou.

Tot unu și unu!

Cum veniră, cum aruncară pe bietul împărat din scaunul neamului lui...

— Acu să-l vedem! zise împielițatul de Neghiniță. Împăratul ieși plângând din cetate. Neghiniță, sus pe umărul lui.

— De ce plângi, măria-ta? ține-ți firea, nu fi muiere.

— Ei, ei, Neghiniță, cum să nu plâng?! Unde mi-e toiagul împărătesc?

— Ci taci, măria-ta! Ia taie un corn și fă-ți, colea, o cârjă. Buzduganul e greu la bătrânețe, te doboară. Cârja te sprijină.

— Ei, ei, Neghiniță, unde mi-e scaunul împărătesc pe care au stat atâția moși-strămoși ai mei?

— Ci taci, măria-ta! Întinde-te colea, pe fânul înflorit și moale, și să-mi spui drept care e mai dulce la oase? Scaunul cu scumpetea, sau fânul cu frumusețea?

— I, i, Neghiniță, unde mi-e coroana cu stemele și cu luminile?

— Ci taci, măria-ta! Pune foaie lată de lipan pe deasupra pletelor albe și spune-mi drept, care e mai ușoară, coroana cu grijile sau lipanul cu umbrele?

— Așa o fi, Neghiniță, mai zise împăratul, oftând tocmai din băierile inimii, așa o fi, se potrivește ș-așa, fiindcă știi tu să le potrivești, dar când mă gândesc în ce slavă eram ieri... îmi vine să scald tot pământul cu lacrimile mele!

— Ci taci, măria-ta! Adică ce slăvire? Toată viața, ba războaie, ba sfaturi, ba taie capul unuia,

ba întinde la bice pe altul, ba citește jalbele, ba ascultă păsurile, ba câte și mai câte, și mai multe fără să vrei de câte pe vrute. Mărire să fi fost asta? Dar ia gândește-te măria-ta că un supus era supusul măriei-tale ș-avea un stăpân, iar măria-ta, purtând grija tuturora, erai sluga tuturora. Vezi, de-aia măria-ta ai fost cel mai slugă, cel mai nevolnic din toată împărăția. Curată socoteală: erai împărat, nu om; acum ești om, nu împărat. Și ești mai mare, că unde-ți spune gândul, acolo te duc picioarele. Ș-apoi, cine știe? Socotești măria-ta că boierii pot ceva fără prostime? Să ceară prostimea pe vechiul lor împărat... și să vezi măria-ta...

Se mai îmbună împăratul la cuvântul lui Neghiniță și se duse, în cruciș și în curmeziș, în toată împărăția, c-o foaie de lipan pe cap și sprijinit pe-o cârjă de corn. Și de ce vedea se minuna și întreba pe Neghiniță:

— Neghiniță, de ce-l bat pe ăla, de răcnește ca din gură de șarpe?

— Fiindcă împăratul e surd și n-aude, răspunse Neghiniță.

— Neghiniță, de ce-or fi atâția oameni goi și desculți?

— Fiindcă împăratul e orb și nu vede.

— Neghiniță, de ce bătrânul ăla s-o fi muncind să roadă în gingii o cojiță uscată?

— Fiindcă împăratul mănâncă prea mult.

— Neghiniță, de ce-o munci unii și noaptea, de dau pe brânci?

— Ca să doarmă împăratul și ziua, de i-o veni poftă.

— Neghiniță, atunci de ce să vie pe scaunul meu un împărat și surd, și orb, și lacom, și somnoros?

— Ei, poi, înainte de-a fi împărat, vedea, auzea, muncea, cumpătat la mâncare și la băutură.

Bietul pribeag stătu pe gânduri, în mijlocul unui oraș mare, mare și zise:

— I, i, Neghiniță, mult cuvânt ai! Acum s-ajung împărat, și aș ști eu să fac cum e bine.

Și, ca din senin, abia sfârșise vorba de pe urmă, ș-auzi o gălăgie, un vaiet, o duduitură, că parcă se cutremura pământul. Când colo, ce să fie? Ștafetă mare. Niște voinici, cu suliți lungi, aduceau vestea că norodul a băgat la dubă pe împăratul ăl nou, cu sfetnici cu tot, și că cheamă iarăși pe adevăratul împărat. Cum auzi bătrânul, zise voinicilor:

— Stați, că eu sunt! Și-l cunoscură toți, și îi deteră în genunchi. Iar Neghiniță, de colo, de pe umăr:

— Măria-ta, mai vezi, mai auzi, ori ți s-a făcut foame și-ți vine să dormi?

La toate vine rândul, după cum se întoarce roata, că de-aia e roată, să se întoarcă, iar nu să stea locului. Și-i veni rândul și lui Neghiniță, gândul lumii.

Într-o zi vru să glumească cu împăratul, să mai facă vreo drăcie. Îi intră în urechea dreaptă, crezând că e în a stângă. Cu stânga n-auzea de loc. "Nu face nimic. Mi-e lene să mă mut, se gândi Neghiniță. În loc să șoptesc, voi striga." Și începu să strige din toate puterile în urechea cu care împăratul auzea de minune.

— Un împărat dacă n-a ști el de la el adevărul, nu-l mai află de la nimeni!

Împăratul, auzind acest glas tare în fundul urechii, îi zvâcni inima și-și trase o palma cât putu peste ureche, zicând:

— Iiiii, să știi că ce credeam eu că-mi trece prin minte era numai în ureche!

Și când își scutură urechea în podul palmei... Neghiniță cazu leșinat...

— Tu mi-ai fost? Tu m-ai făcut să cad din scaunul împărăției? Bine! Am eu ac de cojocul tău!

Împăratul, înfuriat, porunci să-l lege de gât cu un fir lung de mătase și-l coborî de-l înecă în puțul din curtea domnească.

Așa sfârși bietul Neghiniță.

Palatul de cleștar

Cam pe la începutul vremilor, până unde praștia minții nu azvârle, se povestește, așa, ca din scorneală, că omul era croit din alte foarfeci și cioplit din altă bardă.

Tot cu mâini și cu picioare era și pe-atunci, tot cu ochi și cu urechi, tot cu nasul deasupra gurii și cu călcâiele la spate, dar de învârtea copacul smuls din rădăcină și mi-ți izbea la mir leii pustiilor, dihăniile cădeau tumba, cu labele în sus, marghiolindu-se a moarte.

Apele curgeau la vale și munții se ridicau în sus. Nu se pomeneau flori pe cer și stele pe pământ — ca pe la pârdalnicii noștri de stihari —, dar multe nu erau așa după cum sunt.

Împărații de mureau în luptă de buzdugan, bine, iar de nu, li se uitau de zile. Numai dacă barba le mătura țărâna la nouă coți în urmă, chemau pe unul din feciori, pe cel mai viteaz și mai cu minte, și-i dăruiau naframa, inelul, paloșul, stema și gonaciul, ca să poată împărăți și război în locul lor.

Apărarea și dreptatea atârnau de tăișul paloșului. Cu mintea cântăreau și hotărau, iar cu paloșul împărțeau. Și spun unii că pe atunci mergea mai bine cu minte dreaptă și fără de legi, decât, ca în zilele noastre, cu legi drepte și cu minte strâmbă.

Pe-așa vremuri se zice că ar fi văcuit împăratul cu stema ruptă din soare, în cel mai frumos palat de cleștar și peste cel mai înțelept și mai viteaz norod.

Nu era crai pe care împăratul cu stema ruptă din soare să nu-l fi domolit, că nici o oaste dușmană nu putea să-i stea împotrivă. La vreme de adânci bătrâneți sta înzăuat în fruntea ostașilor, călare pe un bidiviu ce arunca pe nări trâmbe de fum și limbi de foc. Și toți ai săi prindeau la inimă și biruiau,

căci așa li se păreau lor cum era el de bătrân și înzilizit, tocmai ca o lance ruginită, care de-a pururea răpusese pe oricine izbise.

Dar cât era de mare și de vestit, că se dusese vestea până unde pământul e drob și piftie, de-a surda îi fură toate.

Într-o sfântă de vineri, cam pe la chindii, numai ce i se păru că stema din cununa împărătească se umflă și crește, crește, ba cât oul de gâscă, ba cât un boșar, și-i îndoi grumajii, și-l plecă la pământ. Înfricoșat, împăratul se luptă ce se luptă cu namila de diamant, iar la urma urmei căzu cu fața în jos, podidindu-l un plâns de foc.

Nu trecu cât ai scăpăra din amnar, și se apropiară de împărat, cu mângâieri și dezmierdări, odrasla lui, de trei fete, ca trei zâne, surori și nepoate, care mai de care mai chipeșe și mai drăgălașe. Apoi veniră mai-marii tronului și slugile ohavnice. Toți cu toți ieșiră ca dintr-o lacră, să cadă cu mătănii, doară or curma focul împăratului.

Cel mai de frunte dintre sfătuitori aduse vorba cam așa:

— Luminate împărate, care paloș ca al măriei-tale n-a mai fost atâtea veacuri întunecat și frânt la războaie? Care împărăție a rămas, atâta amar de vreme, neștirbită și cinstită pe fața pământului? Care răsură e mai învoaltă și mai rumenă ca domnița, fata cea întâi născută a măriei-tale? Care mură să fie mai neagră ca ochii celei mijlocii? Care rază mai luminoasă ca domnița cea mai mică? Apoi, luminate împărate, după atâtea noroace și bunătăți, ce-i fi având ca să te mai tânguiești?

Împăratul, de ochii neamurilor ș-ai norodului, curmându-și plânsul, mulțumi tuturora și, furișând sfios ochii în sus, văzu că stema nu e nici mai mare, nici mai mică de cum trebuia să fie.

Se potoli și făcu semn ca toți să plece, își sărută părintește copilele și opri lângă dânsul pe sora lui cea mai mare, care era și cea mai înțeleaptă, și-i

zise încet, că zidurile de-ar fi auzit, nu l-ar fi auzit:

— Surioară, surioară, lipește urechea ta de inima mea, și ce-i auzi auzit să rămâie... Pe mine m-a ajuns grea bătrânețe, că uneori stema din frunte crește, crește, se-ntunecă, și de ce se întunecă, e mai grea, până ce mă culcă la pământ. Vezi tu, pare-mi-se că în această arătare e căderea mea ș-a neamului meu din scaunul domniei, că din cele trei împărătese ce mi-au slujit de soții n-am avut parte de parte bărbătească. Că făceau câte-o fată ș-a doua oară, cum făceau băiat, mureau și cuconul, și muma cuconului. Cea din urmă mi-a zis: "Măria-ta, împărăția ce stăpânești a fost zidită de un bărbat, și ori cade, ori se însutește de o femeie, iar de cucon de parte voinicească n-ai să ai parte".

— Ei, Doamne, și d-ta, îi răspunse soră-sa, mângâindu-l ca pe-un copil speriat, eu văd că stema e cum era, și tot la locul ei. Cât despre vorba muierească, cea de pe urmă, ca și cea dintâi, tot fără noimă și fără de înțeles rămâne.

— Tatăl meu, urmă împăratul, mi-a zis: "Fătul meu, în cal îți las goana voinicului, în inima ta vitejia, în paloș biruința, iar la temelia «palatului de cleștar», odihna norodului tău. Acolo zac, la umbră, ferecate, patimile mari și mici, care fac pe om fericit și nefericit. Ia seama, fătul meu, că de le-i slobozi, ai să-ți vezi supușii pe unii în desfătări, iar pe alții în ahtieri. Ține aste patru chei, și să nu cobori în cele patru încuieri de sub talpa palatului decât atunci când ți-o pieri o rază din frunte și mărirea ți-o îndoi grumajii."

Împăratul scoase din sân patru chei, una de aramă, alta de argint, una de aur și alta de diamant, și le dete soră-sei și-i porunci să se ducă într-ascuns să deschidă și să se coboare sub talpa de la răsărit a palatului și să cerceteze cuvântul înțelepciunii asupra stemei împărătești, care uneori crește, se împătrește și se întunecă, și de ce se întunecă e mai grea, până ce-l doboară la pământ.

Noaptea, târziu, sora împăratului își făcu o cruce, își făcu două, își făcu trei și, cum învârti cheia de aramă în broasca beciului de la răsărit, o vijelie îi amuți auzul, apoi locul pe care sta i se afundă până la glezne, până la brâu, până la gât, iar de-i trecu dincolo de creștet, o văpaie, ce lumina fără să ardă, îi învălui obrajii.

La o cutremurare strașnică, două porți, țipând în cnpilele groase, se deschiseră, la dreapta și la stânga, și sora împăratului se pomeni într-o cameră cu totul și cu totul de aramă. Și când trecu prin alte două încăperi, una de argint și alta de aur, sora împăratului văzu minunea minunilor: stoluri de păsări care cântau ca din tilinci de argint și zburau în toate părțile, și unele i se puseră pe umeri și-și răsfirară aripile luminoase, zornăindu-le ca pe niște bănuți de aur vânturați din mână în mână.

Când descuie broasca de diamant, sora împăratului împietri de spaimă... în prag se zvârcolea o namilă de balaur și-și despica fălcile cât să înghită un călăreț cu cal cu tot.

Limbile lui, ca niște săgeți pârjolite, le azvârlea din beregată și le înfigea pe nările nasului, scuipând clăbuc, care se închega și se rostogolea bășici albe de mărgăritar. Solzăria lui era ca un curcubeu de-a lungul spinării.

— Ah! muiere cu suflet de bărbat, zise balaurul, ține-ți îngerii, și ce-i vedea să nu te sperii că cine ține cheile tainelor e și mai mare și mai tare ca mine!

N-apucă să-și vie în fire sora împăratului, că strălucirea camerei de diamant îi luă ochii cu sclipirile de toate fețele.

Când se trezi, se feri în lături. Lângă ușă, trei femei, în cătușe și priponite la zid de trei belciuge groase. Cea dintâi ar fi fost frumoasă de n-ar fi zâmbit și n-ar fi mișcat gura necontenit, clevetind fără noimă. A doua bolboșea ochii săi verzurii, scăpărând scântei de mânie. A treia, groasă ca o butie, rumenă și voinică, și tot semăna, ca o soră

bună, cu celelalte două costelive și pițigăiate.

— Domniță, ce mai e pe lumea de pe tărâmul vostru? nici-o ceartă? nici-o ocară?

— Domniță, te-aș face praf și fărâme dacă nu m-aș teme că n-aș mai avea pe cine urî!

— Domniță, de când v-am părăsit, nu mai e pui de om fericit! Așa ziseră pe rând cele trei surori: Zavistia, Pizma și Prostia. Sora împăratului se simți, o clipă, rea, cum nu mai fusese, cu o mâncărime în vârful limbii și proastă ca un buștean.

Se strecură pe lângă toate tainele încătușate în cruci, până în dreptul altor trei, cu părul din frunte zbârlit, cu coamele despletite, care zbierau de se zguduia din temelie peștera de diamant, mușcând din carnea lor de le țâșnea sângele.

Lângă ele sta una neclintită, senină, pe gânduri, cu privirea dulce și fără pic de amăgire.

Numai ea, dintre toate, era slobodă. Și, din privire, socotea, osândea și ierta. Alta nu putea fi decât Înțelepciunea.

De-a dreptul la ea se duse sora împăratului și-i dădu în genunchi, îi sărută mâna dreaptă, o puse la frunte, apoi îi zise:

— Tu, care ești mai frumoasă ca revărsatul zorilor, mai dulce ca laptele îndoit cu miere din faguri, mai blândă ca mielul de trei zile și, după Atotțiitorul, cea mai adâncă la înțeles, tu știi de ce și cine m-a trimis pe acest tărâm. Povățuiește-mă, îndurătoareo, ca să pot mângâia zilele tulburate ale împăratului cu stema ruptă din soare.

— Spune viteazului bătrân că, trecând pe lângă toate patimile, la hotarul nebuniei, ai dat de Înțelepciune. Și spune-i că l-au ajuns zilele, că dacă stema îl apasă așa de greu, nici nu se mărește, nici se micșorează, ci-l apasă, așa cum atârnă și el de greu pe perina de pe scaunul împărăției. Și spune-i că, neavând copil de parte bărbătească, să cunune pe una din fete cu flăcăul care, zicând din fluier, îi va preface părul în inele de aur, cu flăcăul

care se învelește cu cerul și dorește mai mult ca fiecine din toată împărăția. Acestuia să-i dea năframa, inelul, paloșul, gonaciul și stema.

Când sora împăratului plecă, se năpustiră asupra ei, s-o soărbă și mai multe nu, Furia, Smintenia și Pizma. Ce valmă de vaiete și blesteme, că se clăti încăperea din temelie, și grinzile porniră din locul lor! În acel vuiet, glasul Înțelepciunii se risipi ca nisipul în luptă cu vijelia. Iar sora împăratului, pierzându-și cumpătul, se repezi pe ușă afară, scăpând cele patru chei, care zornăiră pe pardoseală...

Când se trezi pe tărâmul împărăției, toate ușile i se pecetluiseră în urma ei. Și plânse ce plânse cheile pierdute, apoi se gândi cum să mintă împăratului de-o veni vorba despre chei, căci plecase cu mintea de nouă coți și i se scurtase de zece.

Când împăratul auzi cuvântul Înțelepciunii, puse de răscoli domnia în cruciș și în curmeziș, doar de-o afla pe cel ce ar dori mai mult ca fiecine, cât, cu dorul și cu cântecul, să poleiască cosițele unei domnițe de-a sale și să se vrednicească de scaunul împărăției.

Și-a întâlnit, în crețul crângurilor, vânători ce prind iepurii de coadă, în văgăunile munților, delii ce rup ursul în două, parc-ar rupe un fuștei de ceapă, la picurișul izvoarelor, năzdrăvani care adună scânteile din coada licuricilor de fac vâlvătăi în miezul nopții. Dar unii doreau bogăție, alții slavă, alții tinerețe fără bătrânețe. Și cosițele domnițelor au rămas tot ca mai nainte, și împăratul tot fără chef.

Într-o zi, cam pe înserate, cercetașii domniei, rupți de oboseală, pe malul unui râuleț ce șerpuia ca o fâșie de argint, deteră peste un voinic cu pletele revărsate, ce zicea din fluier de te slăvea.

Și ce mândrețe de voinic! Cum îl văzură, ascultară teacă de pământ migala de șuierături care se-nșira și se deșira ca o binecuvântare a sufletului.

— Ce dorești, voinice, grăi ceaușul împărătesc, ce dorești tu după pofta inimii?

— Cinstiți boieri, alt nimic, să trăiesc, să cânt, să mor... N-apucă să sfârșească bine cuvintele, și se zăriră câțiva călăreți, gonind năuci de înghițeau poștiile.

De sub copitele armăsarilor vâjâiau pietrele ca niște gloanțe. Cum ajunseră, flăcăii se opriră ca un zid.

— Stați, zise unul dintre ei, să-mi luați pe-acest băiat și drept la scaunul împărăției să mi-l duceți.

Bietul băiat se împotrivi: "Ba că nu merg, ba că n-am furat nimic, păcatele mele..." Dar n-avu ce face.

Când ajunseră în fața palatului, tot norodul era de față cu mănuchiuri de flori. Buciumașii, fluierarii și surlașii sunau ca de alai mare. Și cu toții se ploconeau la flăcăiandrul cu coama neagră și lucie ca păcura. Iară el căsca ochii mari și, suflet smerit, nu-i trăsnea prin cap de ce și cui să i se facă așa sărbătorire.

Pe scările palatului, împăratul, rezemat pe toiag, aștepta voios și, de cum zări pe flăcău, îi sări de gât, sărutându-l și pe-o parte, și pe alta.

— Tu ești dorul nevinovat, zise împăratul, prin barba albă ce i se lungise până la pământ, alesul Înțelepciunii și al meu, hai de-ți vezi mireasa și să domnești pe scaunul pe care am domnit și eu.

Nu se desmeticise voinicul, și se trezi dus pe sus într-o cămară cu jețuri aurite. Acolo îl aștepta, printre sfătuitorii tronului și jupânesele cu cuconii lor, fata cea mai mică a împăratului.

Și era fragedă și subțirică din creștet până în bărbie, cu niște cosițe ca o beteală de aur — lumină și dragoste — că bietul om ameți. Palatul, cu mulțime cu tot, i se învârti sub picioare și căzu în genunchi și-i sărută condurul.

— Scoală-te, fătul meu, zise împăratul. Și voi, sfetnici credincioși, aduceți năframa, paloșul, stema și gonaciul, că lui i se cuvin, pe lângă cea

mai frumoasă din fetele mele.

Dar, în clipa când împăratul vroi să binecuvinteze pe noii stăpânitori ai domniei, cerul se întunecă, norii se posomorâră, cutreierând pacea văzduhului. Vânturile porniră bătaie oarbă, făcând una cu pământul copacii neclintiți de veacuri întregi. Un potop de ploaie se sparse din culmea întunecimii și împrăștie, care pe unde înnemerea, mulțimea norodului.

Împăratul și adunarea înmărmuriră; palatul de cleștar se clăti pe temelie; cutremurul zgudui pământul; mesele, jețurile și policandrele căzură zdrobite pe pardoseală; oamenii nu se mai cumpăniră pe picioare.

Împăratul, trezit de spaimă și de mânie, strigă către soră-sa cea mai mare:

— Muiere, ce e asta? Ce-ai făcut cu cheile patimilor? Un' ți-ai uitat mințile să-ți fi uitat oasele!

Cuvântul lui se înecă într-un vuiet de cutremur. Geamlâcul și ușile se zguduiră și săriră din țâțâni. Tavanul se crăpă drept în două. Pe uși și pe ferestre se năpustiră niște femei despletite, care vărsau, pe nări și pe gură, fum și pară de pucioasă. Răcnind ca fiarele, ele aruncară la pământ pe toți cei de față... Și peste trupurile lor întinseră dansul patimilor...

La o nouă zbuciumare, pământul se despică în două. Palatul de cleștar, trosnind, se porni și se făcu nevăzut într-o prăpastie fără fund.

Mânia, Furia și Nebunia, și după ele altele, plecară vârtej în alte părți ale lumii acesteia.

Iar la urma urmelor, tocmai la coadă, Prostia, rumenă și voinică, se târa mulțumită, de-a înboulea... Dar ce-i păsa?... Ca ea nu era nimenea. Și, la dreptul lui Dumnezeu vorbind, nici una din celelalte, de-atunci și până azi, n-a sălășluit mai fericit în mai multe capete omenești.

Norocul dracului

— Ba e noroc!

— Ba nu e noroc!

— Ba e noroc, muiere!

— Ba nu e, mă omule, nu!

— Adică, nu muncesc eu, femeie?

— Ba muncești pentru unul, și noi suntem opt guri, și cu Plăvița, nouă.

Și Plăvița mugi, și patru copii mărunți începură să strige:

— Mi-e foame!

— Și mie mi-e foame!

— Și mie!

— Și mie!

Omul vărsă un ștergar cu mălai în copăița femeii.

— Scutură ștergarul.

— L-am scuturat.

— Copaie plină, copaie pe jumătate, copaie pe sfert, și azi să lingi fundul copăii. Opt guri, opt, și cu Plăvița, nouă!

Și Plăvița, parc-ar fi înțeles, mugi de după casă, mestecând un cocean uscat, iar copiii începură să plângă.

— Că mie mi-e foame!

— Și mie!

— Ba și mie!

Omul se uită lung, se scărpină în cap, băgă ștergarul în sân și plecă zicând:

— Ba e noroc, dar n-am eu noroc.

Iar femeia din prag îi strigă:

— Ba nu e și nu e, omule! Dacă muncești, e, dacă nu muncești, nu e.

Și omul plecă să caute de lucru, dar se tot gândea: "Nu e, zice ea; cum nu e? dacă n-ar fi, n-ar fi lumea cum e. Eu n-am arat, n-am săpat, n-am

prășit, n-am plivit ca ceilalți? Ba da, și ogorul meu a ieșit sterp; piatra pe mine m-a bătut; și, rămas numai cu mâinile, muncesc, și nimeni nu mă crede; iar când la măsurătoarea muncii, lucrul meu scade, și făina din copaie scade, și foamea copiilor crește".

Se duse la arendaș.

— Nu e de lucru, omule.

Bătu la ușa popii.

— Nu e de lucru, omule.

Dete pe la un chiabur.

— Am destui argați, omule.

Se opri la cârciumar.

— Pe rachiu, ar fi ceva de săpat.

— Să fie pe mălai.

— Pe mălai nu e.

Și omul, întorcându-se acasă, auzi de departe:

— Mamă, eu nu m-am săturat !

— Nici eu!

— Nici eu!

Și nici Plăvița, care mugea, colindând bătătura uscată, fără firicel de iarbă verde. În prag, muierea:

— Nimic în ștergar?

— Nimic.

— Copaia goală...

— N-am noroc, femeie.

— Nu e minte, omule.

Omul își șterse fruntea de nădușeală cu mâneca cămășii. Ea se uită la el, el se uită la ea. Ea dete din cap, el dete din cap, apoi se duse după casă, își făcu mâna căpătâi și închise ochii. Dar unde să adoarmă? Jos, pământul tare și rece; sus, întuneric adânc; în casă, copiii adorm plângând; în curte Plăvița pufăie pe nări a foame; și el, prigonit de gânduri și de nenoroc. "Dar mâine? Dacă n-oi avea ce scutura în copaie? Ce mă fac mâine? Dumnezeu e sus, e sus, dar nu pe el îl întâmpină muierea în prag și nici nu-i zice: "Opt guri, măi omule, și cu Plăvița nouă! Dumnezeu e sus, dar de n-oi găsi de lucru, de n-oi avea noroc nici mâine, beau câteva

rachiuri și mă duc la târg... Ei, și dacă mă duc la târg?... Fie ce-o fi, și să nu mai aud: "Mamă, mi-e foame!" Mă duc la târg și fur... ce-oi putea fura"...

Omul tresări. Cine-i zisese:

— Ce să faci, dacă n-ai noroc!

— Tu ești, muiere?

— Eu, socoteam că dormi.

— Ai auzit ceva?

— Ce s-aud?

— Nimic.

Și femeia intră în casă, și omul închise ochii mormăind:

— Ce-o fi să fie!... Să nu mai aud: "Mamă, mi-e foame!" Dar cine i-a zis iar:

— Ce să faci, dacă n-ai noroc!

— Tu ești, femeie?

Întuneric. Nimeni.

— Doar n-o fi dracul! Și omul adormi mormăind:

— Ce-o fi să fie!...

Nu se crăpase bine de ziuă, și o gură mare se auzi:

— A venit cu mălai, mamă, că mi-e foame...

— Și eu nici n-am plecat, zise omul sărind drept în picioare. Și plecă fără să se uite îndărăt. Și tocmai de departe își întoarse capul. Casa i se părea în spate, cu gura căscată, adică cu ușa dată de perete. Ce Dumnezeu sfântul, doar nu s-o fi ținând casa după el! Ș-o luă la picior, iute, mai iute, până la curtea ciocoiului.

— Poate mâine, că azi nu e de lucru.

La taica părintele.

— Poate poimâine, că azi nu e de lucru.

— Mâine, poimâine, zise el oftând, dar astăzi cu ce potolesc eu opt guri și cu a Plăviței nouă? Ei, de-acum la cârciumar, la târg, ș-apoi, ce-o fi să fie, că cu mâna goală nu mă mai întorc acasă!...

La cârciumă arvoni pe Plăvița și-i bău aldămașul: cinci rachiuri unul după altul. Și glonț la târg.

La târg se uită în dreapta, se uită în stânga, la fasole, la pâine, la pește, la pastramă, dar nu fu chip. Toți își cuprindeau marfa cu ochiul. Și negustorii, cum îl vedeau oprindu-se, îl întrebau râzând:

— Ce poftești, nea Sărăcilă?

După ce se învârti toată ziulica, plecă.

— Nici la furat n-am noroc!

Când să treacă ștreaja târgului, un creștin, beat mort, își târa punga după el.

Omul, după ce privi în toate părțile, puse mâna pe pungă, îi rupse băierile, o înfășură în ștergar, o băgă în sân, și la picior. Când ajunse într-o câmpie, întinsă și pustie, vru să-și vadă norocul. Desfăcu ștergarul, întinse gura pungii, ș-odată zvâcni din ea un drac mic, c-o limbuliță de foc ce-o scotea pe gură și pe nări. Omul, speriat, aruncă punga și plecă făcându-și cruce și scuipând îndărăt. Nu făcu însă câțiva pași, și ștergarul din sân începu să se umfle. Scoase repede ștergarul, îl desfăcu și se minună văzând punga pe care o aruncase.

Deschise punga, și dracul, țâști! tremurând limba în gură ca o văpaiță albastră. Omul strânse bine punga la gură, o puse jos și, potrivind călcâiul, îi trase una cu sete, că punga plesni ca o bășică de bou și un foc pâlpâi sub opincă și se stinse, risipind un miros de pucioasă.

Omul răsuflă.

— De-aia a zis cine a zis: să nu furi, că vezi pe dracul!

N-apucă să facă zece pași, și ștergarul iar se umflă. De astă dată îl trecură nădușelile. Scoase ștergarul; îl pipăi. Punga dracului tot în ștergar. O aruncă, cu ștergar cu tot, și o rupse de fugă.

Cum ajunse acasă, toți copiii îi ieșiră înainte.

— Tată, mi-e foame!

— Și mie!

— Și mie! Omul se uită în sân, îngălbeni ca ceara... Punga în sân, ștergarul nu. Și pe când se închina, femeia îl întreba:

— Ce mi te-nchini, mă omule? Ce te uiți în sân? Ce-ai adus copiilor?

— Muiere, zise el, să arzi cuptorul, să-l arzi pân' s-o face roșu, că am să coc patru pite ș-un purcel. Apoi, mai încet: Acu n-ai să scapi, dimon împelițat!

Duduia focul în cuptor. Omul se închina mereu, iar copiii săreau veseli împrejurul mesei, înghițeau cu poftă și ziceau pe rând:

— Patru pite ș-un purceil

— Patru pite ș-un purcel!

Când omul văzu că cuptorul e roșu ca focul, ceru o lopată și goni pe toți de lângă dânsul. Puse punga pe lopată, o vârî binișor până-n fundul cuptorului și o răsturnă, trăgând lopata înapoi. Luă capacul de pământ și-l potrivi în gura cuptorului și se dete la o parte, așteptând sa vadă ce are sa se întâmple.

Nu trecu mult, și-odată s-auzi o pocnitură ca de pușcă. Piatra din creștetul cuptorului sări în sus zbârnâind, și o limbă albastră de foc ieși pe gaură, flutură în văzduh și pieri.

— A plesnit purcelul, strigă un copil.

— Ba vreo șoimană de pită, zise altul. Un miros de pâine caldă se împrăștie în toată curtea.

Femeia zise omului:

— Prea am ars cuptorul, să crap nițel capacul.

— Crapă-l, zise omul, ștergându-și nădușeala și tremurând de frică.

Femeia se uită pe gura cuptorului și zise mirată:

— Vezi dumneata, a fost prea iute.

— Ce să văd, muiere?

— Ce să vezi? S-a copt și purcelul, și pitele.

— S-au copt?...

— Dar ce ai, omule, de-ntrebi așa, ca un copil speriat?

— Nimic!... Și, pipăindu-se, dădu de pungă. Un fior rece îi fulgeră din călcâie și până în creștetul capului. Apoi, văzând pe cel mai mic dintre copii cum se așezase pe vine și sorbea cu lăcomie

mirosul cald din gura cuptorului, se uită la nevastă și îi zise:

— Ce-o fi să fie, muiere! S-au copt purcelul și pitele?

— Cum, ce-o fi să fie?! Vezi bine că s-au copt. Și vârând lopata în cuptor scoase purcelul, apoi cele patru pite.

— Omule, dă-mi ștergarul ca să ridic tava.

— L-am pierdut, muiere.

— Cum l-ai pierdut?

— Vezi că ce e al tău se duce și ce e al dracului rămâne.

— Dar asta... ce-o mai fi?

Copiii mâncară, se săturară și adormiră cu fețele în sus, doi pe prispă și cinci în casă.

Omul se dete după casă, puse mâna sub cap și adormi, visând turme de oi, cirezi de vaci, herghelii de cai... Și toate ale lui! Și se făcea că zicea nevestei: "Vezi că e noroc?" Iar ea se facea că-i zice: "Norocul e de la Diavolul".

Se albise luna ca un rotocol de hârtie. O apă de lumină se revărsa de la răsărit. Omul se deșteptă speriat, căci se facea că n-o să-i fie de-a bună până la isprăvit.

"Să mă uit încă o dată în ea, se gândi el, să-l apuc bine pe spiriduș și să-l strâng de gât pân-o plesni."

Scoase punga. Se uită în ea. Ce să vadă? În loc de dimon, bănuți de aur, ce luminau ca jăraticul. Omul, și speriat, și necăjit, aruncă un pumn de bani la răsărit și altul la apus, zicând:

— Duceți-vă dracului, banii dracului! N-apucă bine să sfârșească cuvântul, și zări de la răsărit turme albe și de la apus turme negre ce izvorau din lumină și din neguri ca niște ape crețe și nemărginite. De behăitul lor se deșteptase lumea. Turmele cuprinseră casa, învăluiră curtea, încinseră satul și nu le mai încăpea locul. Un cioban, cu plete lungi și cu căciula ca o căldare, se apropie și zise:

— Să trăiești, jupâne, ale d-tale sunt toate de-aci până unde bate ochiul.

— Ale mele? Nu se poate! Eu n-am după ce bea apă!

— Ale d-tale, răspunse ciobanul, căci stăpânul lor, murind, ne-a zis nouă: "Porniți, unii din răsărit și alții din apus, și la casa unde se vor întâlni turma albă cu turma neagră, alei case să le dăruiți".

Omul uită tot de bucurie și alergă la nevastă.

— Fă muiere, tot ce vezi este al nostru!

— Ei, minunea dracului! zise muierea.

— Minunea cui? Și omul cu noroc și-aduse aminte de pungă și se gândi: "Cum aș scăpa eu de ea și să rămân cu turmele?" Se uită în sân. Punga, acolo, umflată și îndesată cu bănuții de aur pe care îi aruncase el în două părți ale lumii. Și frica, frică, dar omul, om. Ce se socoti el? "Dar dacă aș mai scoate ceva din pungă până să scap de ea?"

Și luă banii, și un pumn îl aruncă spre miazănoapte și altul spre miazăzi. Și din miazănoapte porniră cirezi de vaci, și din miazăzi, herghelii de cai.

Când deschisese ochii n-avea un pumn de mălai, când fu să-i închidă, era cel mai bogat om din lume.

— Asta trebuie să fie norocul: ba furi, ba te dai dracului!... zise norocosul, și îl trecură nădușelile.

— Nu vii în casă, măi creștine de Dumnezeu, că ți-am așternut așternut moale și pernă lângă căpătâi?

— Nu, femeie.

— Apoi, pe-nserate e răcoare, noaptea se lasă frig și dimineața cade brumă. Vino în casă, măi creștine.

— Suflarea oilor e caldă și clopotele berbecilor m-or deștepta înainte de-a cărunți bruma pe deasupra turmelor.

— Atunci să dorm și eu cu tine, bărbate, zise femeia veselă, și-l apucă de mâneca cămeșii.

— Nu, femeie...

— Ba zău așa, bărbate, că ce-avem, șapte guri, nimica toată. Zău așa... să fie cu soț... că ce-a lăsat Dumnezeu fără pereche?

El nu vru. Femeia intră tristă pe ușă, bombănind: "Dar nu mă las, Doamne ferește, pân' n-or fi cu soț... mai bine paisprezece decât șapte!"

Omul cu noroc se duse după casă, își puse mâna sub cap, închise ochii și începu a se gândi cum să scape de ăl din sân. Tot gândindu-se, șopti:

— Am să sap o groapă adâncă, adâncă. Și din întuneric auzi:

— Adânc... adânc...

— Tu ești, muiere? întrebă omul speriat. În cireadă unele vaci mișcară clopotele: ting-tang-tâng.

— E clopotul vacilor.

Închise ochii.

— Și după ce-oi săpa o groapă adâncă, adâncă, am s-o arunc în fund, în fund, ș-am să pun tot pământul peste ea, peste ea...

Din întuneric se auzi:

— Peste ea, peste ea...

— Tu ești, femeie? întrebă omul sărind în sus. Nimeni nu-i răspunse. Din turma neagră se auzi: bea, beaaa.

— E behăitul oilor... Omul cu noroc luă cazmaua, sapa și lopata și se duse după coșar. Măsură ce măsură, apoi începu să sape. Toată noaptea săpă și aruncă pământul. Pân' la genunchi, pân' la brâu, pân' la umăr. Până a doua zi de dimineață, când veni muierea după el, groapa îi trecuse de cap cu trei palme. Curgea nădușeala din el ca dintr-un burete stors și izbea mereu pământul umed, ce se desfăcea felii mari și lucioase.

— Ce faci, omule? întrebă femeia mirată.

— Sap groapă Dracului, răspunse el fără să ridice ochii.

— Toată noaptea n-ai dormit...

— Toată noaptea n-am dormit...

— Nu te culci?

— Nu mi-e somn...
— Nu-mbuci ceva?
— Nu mi-e foame...
— Un pahar de vin?
— Nu mi-e sete...
— Dar ce faci, mă omule?
— Sap groapă Dracului, răspunse el necăjit, și înfipse cazmaua atât de înverșunat, încât intră în pământ c-o palmă peste limba de fier.

Femeia plecă închinându-se.

— Să te ferească Dumnezeu de prea mult noroc! Și omul, încet-încet, se ducea în pământ. Pe seară, femeia se plecă pe groapă și strigă:

— Hei, omule, nu vrei nimic?

— Să bați un țărus unde ai tu călcâiul drept, de țărus să legi o frânghie, frânghia s-o dai în groapă și mâine până-n zori să frigi un berbec și să iei o botă cu vin, c-am să mănânc tot berbecul și să beau tot vinul dintr-o sorbitură.

Glasul lui ieșea ca dintr-un puț adânc. Femeia bătu un țăruș, legă de țăruș o funie, dădu cu piciorul funia în groapă, apoi plecă să îngrijească de vin și de berbec.

Se înnoptă și nu se mai auzi nimic pe nicăieri. O umbră ieși din groapă. Câinii începură a urla. Omul cu noroc se lăsă pe brânci și privi în fundul gropii. Adânc, întuneric. Trase funia. Vârî mâna în sân. Aruncă punga și ascultă... banii sunară.

Omul începu s-arunce pământ. Din fund se auzi strigând:

— Mai încet, ce-ai cu norocul tău? Omul, speriat, aruncă mereu. Din fund s-auzi râzând:

— Ha, ha, să nu cazi și tu! Omul căzu pe spate, se sculă repede și aruncă, aruncă, până nu se mai auzi nimic. La răvărsatul zorilor umpluse groapa. Omul plecă urechea pe mormântul adânc și auzi întunecat un plâns și un râs năbușit, ca de pe altă lume. Atunci se repezi vesel în casă.

— Mi-e foame, mi-e sete, mi-e somn! Femeia aduse berbecul și bota cu vin.

— Sa mănânci, să bei și să dormi, bărbate, dar să știi că șapte guri e nimica toată, eu vreau cu soț, mai bine paisprezece decât șapte!

El luă un picior de berbec, îl aduse la gură, dar se opri. Se pipăi. Punga-n sân! Încremeni cu berbecul la gură.

— Nu mănânci, măi omule?! zise femeia dându-i ghes.

— Nu mi-e foame!

— Nu bei?

— Nu mi-e sete!

— Culcă-te nițel.

— Nu mi-e somn!

— Ah! ce norocul dracului! zise femeia închinându-se.

— De unde știi? întrebă omul scos din fire. Și se sculă de la masă și plecă ca o vijelie pe ușă afară.

După ce se descurcă din turmele, cirezile și hergheliile sale, se gândi, apucând spre biserică: "În foc nu, în groapă nu, am s-o azvârl în altar, doar de-o plesni fierea într-însul". Dar cum puse mâna pe ușa bisericii, se opri tremurând. Cine îl înhățase de păr și-l trăgea înapoi? Se uită în toate părțile... Nimeni!

— Cine m-o fi oprind, strigă omul, ăl din pungă, sau ăl din biserică?

Se întoarse și apucă câmpii, neștiind încotro s-apuce. Și-i era foame, și-i era sete, și-i era somn, și se tot ducea prigonit de norocul din sân.

Hei, departe, întâlni în mijlocul drumului un cerșetor.

— Moșule, zise omul, ia uită-te la mine.

Moșul își ridică sprâncenele cu mâinile și se uită lung. Omul cu noroc scoase punga din sân. Și aruncă un bănuț de aur la răsărit și altul la apus. Într-o clipă, de la răsărit veni o oaie albă ca zăpada, iar de la apus, o oaie neagră ca tăciunele.

— Vrei tu, moșule, să-ți dau ție punga asta?

— Cum de nu, taică, cum de nu?!

Moșul luă punga. Vărsă bănuții de aur în mână

și aruncă un pumn la răsărit și altul la apus. La răsărit și la apus se încolăci două fulgere ca doi balauri, și cu fulgerele pieriră și oaia albă, și oaia neagră.

Cerșetorul, speriat, se închină și zise, lăsându-și sprâncenele pe ochi:

— Piei, demone, bătu-te-ar crucea!

— Moșule, strigă omul cu noroc, la tine e punga?

— Nu, ducă-s-ar în pustii!

— E la mine-n sân, răspunse omul, și începu să fugă.

Tălpile-i crăpaseră de fugă, când dete de o apă repede. Deznădăjduit, își făcu vânt și se aruncă cu capul în jos, în mijlocul ei. La un stânjen mai la vale, apa îl aruncă în sus. Și pluti ca o bășică umflată.

— Nici să mă înec n-am parte!

Rupt de osteneală, sângerat de drum, înfricoșat de noroc, se întoarse la cârciuma din satul lui. Cum intră pe ușă, bărbații își scoaseră căciulile, femeile se ploconiră și un bătrân îi zise:

— Cu sănătate și noroc!

— Cu sănătate da, dar norocul... ducă-se dracului! răspunse omul, și ceru o oca de vin.

Cum puse gura pe oală, o sorbi până-n fund, fără a se uita la ceilalți, care îl priveau cu smerenie, ca pe cel mai bogat om din lume. Mai ceru încă o oca și o bău și pe-aia pe nerăsuflate.

— Dă la oameni să bea, să bea cât or vrea.

— Noroc! zise o femeie bătrână.

— Muiere, ducă-se dracului norocul! strigă el, privind-o cu niște ochi roșii că parc-ar fi picurat sânge din ei.

Și bău, și bău, și bău. Abia îl mai țineau picioarele. Trânti căciula, aruncă zăbunul, scoase punga din sân, îi lărgi gura ș-o puse pe tarabă. Bănuții de aur sclipeau parc-ar fi fost vii.

— Iacă, zise el râzând cu hohote, s-o bem toată... Un flăcău se apropie de pungă.

— Uf! ce frumos clipesc, parcă sunt ochi de fată mare!

— Aș! mormăi o bătrână cocoșată, banii sunt ochii dracului.

— De unde știi? întrebă repede omul cu noroc, scăpând oala cu vin de la gură. Să-mi dea rachiu, o oca de rachiu, mie și babei, că baba-i calul dracului!

— De unde știi? zise baba, și din buzele ei negre scoase, ca o gheară de pisică, un dinte ascuțit.

Și bău, și bău, și începu să cânte, să dea chiote, să joace, până odată se opri și privi lung la roata dimprejurul lui. Îi ardea capul.

— Măi oameni buni, zise el, aducând mâna la brâu, știți voi una? Să te ferească Dumnezeu de noroc!

— Aș! ce vorbă! răspunseră toți odată.

— Măi oameni buni, știți voi una? Eu de-oi vrea să mă înec nu pot, că plutesc ca o bășică!

— Ei, aș!

— Măi oameni buni, știți voi una? Eu de-oi vrea să-mi tai beregata nu pot, că nu intră cuțitul!

— Ei, aș!

— Să vedem! zise baba cocoșată, desfăcând o gură pân' la urechi.

Omul trase cuțitul din brâu și se izbi în beregată. Cuțitul intră ca într-o cârpă, de colo până dincolo. Sângele gâlgâi și omul căzu, lung și greu, ca un buștean.

Toți înmărmuriră. Ușa prăvăliei se deschise și se închise fără să fi ieșit nimeni. Afară s-auzi un râs ascuțit: "Hi, hi, hi!". Apoi, un glas:

— Unde e punga?

Toți îngălbeniră și începură a se închina, șoptindu-și speriați:

— Cine-a fi râs?

— Unde-a fi punga?

— Era aci și ne pieri din ochi...

— Dar baba unde e?

— Care babă?

— A cu un dinte în gură și cu cocoașă în spinare?

— Eu am văzut-o — zise un flăcău, și-i clănțăneau dinții de frică — a intrat în perete parc-ar fi sorbit-o o vultoare!

Un bătrân trase cuțitul din gâtul omului.

— E rece ca gheața.

— A scăpat de noroc.

— Și cui rămân toate bogățiile lui?

— Altora.

— Ce, nu știți, zise un moș cu barba până-n brâu, nu știți că nimeni nu are noroc pentru el? Norocul e al dracului: îți vine ție ca să folosească altora...

Ș-a plâns muierea pe bărbatul său. Dar cu atâtea turme, și cirezi, și herghelii curând s-a mângâiat. Și nu s-a lăsat până n-a ajuns de la șapte la paisprezece, că decât fără soț... mai bine paisprezece decât șapte...

Poveste

O, povești, povești... lumea toată este o poveste, căci ce-a fost odată ca niciodată o fi fost ca și astăzi, și ce este astăzi va fi odată ca niciodată.

Câte focuri, câte lumânări și câte văpaițe n-ai ars, poveste, și toate s-au stins, și multe se vor aprinde ca să se stingă iarăși, numai tu, poveste, nu te vei stinge decât cu cel din urmă om... și numai ăla va ști bine că lumea asta a fost o lungă și aceeași poveste.

A fost odată un împărat. Împăratul avea o nevastă. Amândoi aveau o fată. Împărăteasa își iubea fata ca luminile ochilor, dar împăratul se prăpădea după ea.

Împăratul, bătrân, bătrân, de câte ori o lua pe genunchi, zicea:

— Tu mi-ai deschis pleoapele, că, p-aci-p-aci, era să le închid de veci, fata tatei!

Iar peste capul fetei cu cosițe de aur cădea barba lui albă ca niște șuvoaie de apă. Și fata, despicând în două barba mai lungă ca ea, scotea capul, ca prin gura cămășii, și zicea râzând:

— Bau, tată... Și împăratul plângea de bucurie, și lacrimile alunecau de-a lungul bărbii până la sfârcuri, și de-acolo picurau, ca din niște feștile, pe genunchii goi ai domniței.

Iar împărăteasa avea haz, căci începea și ea, adunându-și lacrimile în pumni, și-l certa că prea plânge ca o muiere de fiece și orișicând.

Și începeau:

— Ba iar ai plâns.

— Ba n-am plâns.

— Ba te-am văzut eu.

— Și eu te-am văzut pe tine.

— Ba eu am râs.

— Și eu am râs. Iar domnița, mică-mică, dar cu

ochii în zece, îi da de gol pe amândoi:

— Tata a plâns că m-a usturat pe genunchi, și mama a plâns că are ochii roșii.

Acum nu mai aveau ce zice și începeau să râdă, mormăind, ca să nu se audă unul pe altul.

— Ce nătâng (sau ce nătângă), de azi înainte nu mai plâng, că plânsul nu e de-a bună...

Așa au petrecut ei mulți ani, până când domnița a început a nu mai fi mică și barba împăratului de până la brâu i-a trecut peste genunchi.

Și două lucruri necăjeau pe împărat: că nu-l mai răbdau puterile să-și joace copila pe genunchi ș-apoi că prea se făcuse frumoasă din cale-afară.

— Unde să-i găsesc eu potrivă, zicea împăratul toată ziulica, dând cu toiagul de colo-colo o pietricică pe care cășuna în neștire.

Și două lucruri necăjeau pe împărăteasa: că n-o mai ajungeau mâinile pân' la sfârșitul părului când își pieptăna fata ș-apoi... or ține-o zilele să vadă un nepot și o nepoată, frumoși ca domnița ei?

De se întâlneau, ea cu el, fiecare cu focul lui, se înțelegeau din ochi, deși abia se mai vedeau, și cu glas uscat se luau iute la harță, parc-ar fi fost necăjiți unul pe altul.

— Ei, ce mai ai și astăzi?

— Măria-ta ce ai?

— Ce să am, ale pustii de bătrânețI. Nu mă mai țin genunchii ca să-mi joc copila. Ce n-aș da să-mi mai facă bau prin barbă!

— Da' eu, măria-ta, trebuie să mă sui pe-un scaun ca să-i ajung cu pieptenele în creștet, ș-apoi să mă grămădesc broască la pământ ca să dau de cârlionții de la sfârcul pletelor.

— Ia vezi, nu glumi, să nu-i rupi părul, că te-ai topiiiit!

— Bătrânețile, măria-ta, câteodată...

— Ce-ai zis?

— Bătrânețile... uneori îmi rămâne câte un fir lung, ca un fir de beteală, în dinții pieptenelui...

— Nu, nu, să nu-ți rămâie nici unul! Auzitu-m-

ai tu, ori nu m-ai auzit?

Și împăratul pleca mânios, tremurând, izbind cu toiagul în pământ. Iar domnița ajunse fată mare. Când își încingea talia cu betelie de aur și pornea ușor ca o umbră, la toți ai curții li se făcea frică ca nu cumva vântul să-i ofilească lumina feței, ori că mijlocul să se frângă sau că piciorușele, în conduri de argint, să nu-i scapete în crăpăturile pământului. Și când împărăteasa o scălda, căci nu lăsa nici o altă mână s-o atingă, atât se rumenea fața și cutele apei, că împărăteasa nu-i mai zicea "ai de te scaldă", ci "ai de fă apa mărgean".

Într-o zi, ce-i veni domniței, că se strecură de lângă mă-sa și se duse, pe un zăduf de foc, să bea, ea singură, apă de la puțul de piatră, din fundul curților împărătești. Acolo, o babă bătrână, uscată ca o scândură și ciuruită în obraji ca un burete, ridica de pe colacul de piatră un ulcior cu apă proaspătă și rece.

— Bunico, zise domnița, să sorb și eu o gură de apă pe gurguiul ulciorului, că mult țâșnesc din el boabe ca de mărgăritar.

— Ei, măria-ta, unul scoate și o mie beau! răspunse baba și se încruntă. Altul ară și altul ară; pe cine nu-l pârlește soarele nu-l degeră nici gerul. Dar ține și bea, și când ăi înghiți să nu te îneci, că numai flămândul se îneacă la masa sătulului.

Baba rânji și îi întinse ulciorul. Bietei domnițe i se făcu frică; puse mâna pe gâtul ulciorului; mâna îi tremură și, scăpând ulciorul de pe colacul de piatră, îl făcu praf și fărâme.

Domnița încremeni, iar baba oftă de i se subție pântecele, se-nnegri ca boziul și zise:

— Răpi-ți-ar Necuratul mințile cum mi-ai răpit tu bucuria apei, și orice ai face, orice ai drege, blestemul meu să te-ajungă cum ți-ajunge umbra ta de călcâiele tale!

Așa o blestemă baba și, făcând cu mâna în patru părți, plecă ca o vijelie.

Domnița intră, podidită de plâns, în iatacul ei de

cleștar. Se trânti în pat și adormi cu genele ude și cu mâinile încrucișate pe piept.

Când tresări din somn și deschise ochii, și mă-sa și tată-său se uitau la ea cum se uită bătrânii la icoane. Împărăteasa tăcu, iar împăratul zise încet:

— Nu mă lăsa, lumina și toiagul bătrâneților mele! Și nici o vorbă nu mai scoaseră tustrei, ci se uitară unul la altul până scăpătă soarele.

Și tot acolo adormiră, fără să se miște, parc-ar fi fost de piatră. Împăratul îngenuncheat pe barbă, împărăteasa c-o tâmplă pe dunga patului, iar domnița aci fiartă de călduri, aci cutremurată de fiori.

A doua zi împăratul adună pe toți doctorii și le zise:

— Jumătate din împărăția mea aceluia care-mi va vindeca fata! Și nici un doctor nu-i ghici leacul. A treia zi adună pe toți vracii și pe toate vrăjitoresele și le zise:

— Toată împărăția mea aceluia care va tămădui pe domnița! Și nimeni nu știu ce să facă și ce să zică, numai o babă, uscată ca scândura și ciuruită ca un burete, zise împăratului rânjind:

— Măria-ta, domniței i-a abătut de măritiș. -Mai știi minune!... zise împărăteasa.

— Da' unde să-i găsesc potriva? șopti împăratul în urechea împărătesei.

Și pe loc porni vestea pe la toate împărățiile cu feciori de domn care de mult râvniseră la fata cu păr de aur.

Până să s-adune feciorii de împărat, trecu vreme la mijloc, că unii porneau din revărsatul zorilor, alții tocmai din scăldătoarea soarelui, și alții de unde noaptea se ridică ca un zăbranic negru, și alții chiar de pe unde pământul e drob și piftie.

În ajun de-a-i trece pe dinainte șirul băieților de împărat, domnița, care nu se mai mișcase din pat, pofti sa se scoale și să se plimbe, singură-singurică, prin grădina împărăției.

Frumoasă și galeșă și rezemată c-o mână pe

umărul împărătesei, iar cu cealaltă petrecută pe după gâtul împăratului, intră în grădină și, cu toate rugăciunile părinților de-a-i lăsa și pe ei, domnița le închise binișor ușa în obraz și-i lăsă cu inima arsă.

Cum rămase singură, cutreieră cărările cu naramzi și chiparoși, cu luminișuri de smarald și cu bolți umbrite și răcoroase.

După ce umblă cât umblă, cu ochii pe jumătate închiși, oftă fără să știe de ce, fără să știe ce vrea, și se lungi pe iarbă, la umbra unei perdele de chiparoși.

Cum sta lungită, o apucă o piroteală și, cum privea într-un adânc fără fund, printre genele lungi, i se păru c-aude un cântec de chitară.

Tim, tam, tam, tam, tam, ușor, încet, prelung... o adiere de sunete, o mângâiere dulce, un farmec de pe altă lume... Tim, tam, tim, tam, tam... ca o licărire depărtată care s-apropie, și iar s-afundă, și iar se întoarce... Dar cântecul o gâdilă pe obrajii rumeni și-i furnică din tălpile mititele până în creștetul luminos... Și i se păru c-aude un glas, un glas fericit care cânta și vorbea după tremuratul ușurel al chitarei.

— Tim, tam... adormi și rămâi deșteaptă. Tim, tam, tam... care e adevăratul vis, ziua ori noaptea?... Făt-Frumos vine noaptea și pleacă de cu ziuă... Făt-Frumos este șchiop, da' nimeni nu cântă ca el și nimeni nu mângâie și nu sărută mai dulce ca el... Tim, tam, tam...

Și domnița simți niște buze de foc pe amândoi obrajii. Și tresări și, sprijinindu-se într-un cot, privi speriată înainte, pe cărarea îngustă cu stropi de umbră și de lumină.

Și în fund, în fund de tot, văzu pe minunatul cântăreț, care-i zâmbea și-i făcea semn să se apropie. La șoldul stâng purta paloș lat, în mâna dreaptă ținea o chitară cu gât lung și ochii-i scânteiau ca doi cărbuni aprinși.

Domnița dădu să țipe și nu putu. Sări în

picioare, vroi să fugă, da', ca și cum ar fi fost prinsă de talie de niște brațe lungi, începu să pășească spre cântărețul care o aștepta cu mâinile întinse.

Când se apropie de el, deschise brațele și, voind, fără să vrea, ca să-l strângă în brațe, mâinile îi trecură prin el, apoi simți un sărutat sub bărbie și, uitându-se înainte, văzu pe cântăreț ca o umbră, o umbră șchioapă care se ducea cântând.

— Tim, tam, tam, tim, tam, tam... Făt-Frumos este șchiop... și nimeni nu leagănă mai bine ca el, și nimeni nu mângâie și nu sărută mai dulce ca el... Tim, tam, tam... umbra s-a topit, adormi și rămâi dăștеaptă, fată cu plete de aur...

Domnița, dreaptă și nemișcată ca o făclie, se uită după umbra șchioapă cum se ducea, se tot ducea, mică, mai mică, și mai mică, până ce se înecă în ceața depărtării. Apoi, fără să mai simtă ceva, afară de un vuiet adânc, adânc, în fundul urechilor, intră în iatacul de cleștar, se trânti în pat și începu să plângă.

Iar împăratul și împărăteasa îi culegeau fiece lacrimă în năframele lor ș-o întrebau:

— Spune-ne nouă ce vrei, lumina și toiagul bătrâneților noastre!

A doua zi, împăratul și împărăteasa stăteau încremeniți pe jețurile lor de sidef presărate cu pietre scumpe.

Domnița bolea, lungită în pat, cu ochii pe jumătate închiși, iar pe dinaintea ei treceau feciorii de împărat, ca să-și aleagă unul, ea, dorita tuturor.

Trecu ăl dintâi, numai în zale de sus până jos, cu chivără de argint; și când pășea, zalele sclipitoare zuruiau ca și cum ar fi fost vii. Domnița nu dădu nici un semn. Voinicul plecă rușinat.

Trecu altul, cu parul lung și negru corb, cu cămașa ușoară, albă ca floarea și cu chenare de găitan aurit, încins pe la mijloc cu un brâu de mătase verde. Și când pășea, pletele i se legănau pe umeri, iar cutele albe, din șolduri până la

călcâie, se îndoiau frumos după legănatul trupului.

Domnița nu se uită nici la el. Și drăguțul se duse cu inima secată. Trecu al treilea, numai în fireturi și steme, și nici pe el nu căzură ochii domniței.

Așa, până-n deseară, se încheie și se rușină lungul șir de feciori de împărați.

Tocmai la isprăvit, șontâc-șontâc, veni și un cântăreț șchiop. Pe șoldul stâng purta un paloș lat, în mâna dreaptă ținea o chitară cu gâtul lung. Împăratul și împărăteasa, cum îl văzură, se înfiorară. Ce gură mare și strâmbă! Și ochii din cap îi scânteiau ca doi cărbuni aprinși. Nalt, deșirat, c-un picior mai scurt și cu altul mai lung.

Șontâc-șontâc, și, când ajunse în dreptul patului, domnița tresări, deschise niște ochi mari, sări drept în picioare și-i întinse mâna.

Împăratul și împărăteasa plecară ochii în jos, iar domnița, dându-le în genunchi, le zise:

— Iată mirele meu... nimeni nu cântă ca el... nimeni nu sărută ca el...

Împăratul își ridică mustățile cu o mână, și cu alta apăsându-și barba, zise, ca și cum și-ar fi dat sufletul:

— Fie! Împărăteasa se cutremură și se duse să poruncească de masă. Se puse masă împărătească, dar masă tristă, mai tristă ca întunericul. A doua zi era să fie nunta, și a treia zi era să fie război mare cu toți feciorii de împărați rușinați de cântărețul șchiop și deșirat.

În jurul mesei, lângă împărătească, se așeză fiesa, lângă ea cântărețul și, mai departe de cântăreț, oftă și stătu bietul împărat.

Împăratul nu mai lua ochii de la el și, dând din cap, îi zise:

— Ginere, de ce înghiți carnea nemestecată?

— Mi-e foame, tată, mi-e foame. Aș înghiți nouă suflete nemestecate. Viu tocmai de la marginea pământului.

Așa răspunse cântărețul și mai înghiți o halcă de carne.

— Ginere, da' de ce-ți scânteiază și-ți dogoresc ochii ca doi cărbuni aprinși?

— În ochii mei vezi stemele măriei-tale, răspunse cântărețul uitându-se în jos.

Împăratul își luă coroana de pe frunte și o aruncă cât colo.

— Ginere, de ce c-o mână bagi pâinea în gura și cu alta o scoți? Numai carnea îți place?

— Cine-a frământat azima îi mirosea mâinile a ceapă.

— Vezi, tată, vezi? zise fata înduioșată.

— Ginere, ce-ți țăcănesc dinții și măselele, ca și cum ar fi de oțel?

— Din greșeală am strâns furculița în dinți, răspunse cântărețul și trânti furculița pe farfurie.

— Ginere, dar de ce-ți sunt unghiile așa de lungi și de ascuțite?

— Ce unghii? Și parc-ar fi fost o pisică, așa își trase unghiile sub piele. Ce unghii, măria-ta? Ieri mi le-am tocit cu gresia, ca să nu zgârii mâinile albe ale drăguței mele...

— Ginere, da' mult păr ai pe mâna dreaptă, parc-ai fi lup, așa e de des și de aspru!

Cântărețul se făcu negru-verde și răspunse, încheindu-și banta:

— E un semn, un petic de păr, pe care-l avem din moși-strămoși, dar încolo sunt alb ca zăpada și rumen ca răsura.

— Ginere, mai zise împăratul tremurând, ce ai pe frunte, ca două umflături de berbec tânăr?

— Socrule, răspunse el necăjit, într-o parte m-a izbit cu buzduganul un uriaș, și în alta un zmeu. Ei au crăpat în luptă, iar eu am rămas cu două cucuie.

— Vezi, tată, vezi? îngână domnița și-și înghiți lacrimile, căci mult i se părea tată-său de rău. Cântărețul se sculă de la masă.

— Sunt obosit de-atâta drum. Să mă iertați, mă duc să mă culc.

— Ginere, se răsti împăratul, dar nu faci barem o cruce după masă?

Cântărețul își întoarse fața, clănțăni din dinți și zise:

— Eu mă închin la mine, să nu mă vadă nimeni. Și plecă pe ușă afară.

Fata se culcă în iatacul ei de cleștar. Împăratul ceru împărătesei crucea din paraclisul domnesc ca s-o puie sub căpătâi.

Împăratul se culcă și avea la cap două sfeșnice mari de argint și la picioare alte două, câteșipatru cu făclii aprinse.

Trase un somn și tresări... nimeni... Trase două și iar tresări... iar nimeni... A treia oară, tresărind și mai tare, văzu la capul lui o dihanie deșirată, cu păr ca de lup, cu ochii ca doi cărbuni aprinși, clănțănind din niște dinți de oțel mai lungi ca piroanele.

Împăratul scoase crucea de sub căpătâi și o ridică deasupra dimonului strigând:

— Piei, dimone, ucigă-te-ar crucea! Împăratul văzu atunci ce nu mai văzuse în toată viața lui. Dihania se cutremură, se lungi și se subție și, ca și cum ar fi fost un fir de ață, se strecură prin gaura broaștei. Dar cât de repede se strecură, împăratul tot văzu că are un picior mai lung cu zece coți ca celălalt.

Și când împăratul se uită pe jos, văzu o chitară cu gâtul lung și cu coardele plesnite și, înhățând-o, răcni:

— El este! Se repezi în iatacul fetei, trântind ușile ca o vijelie.

Pipăi patul... Fata nicăieri...

Atunci alergă la grajdul murgului care mânca jăratic și strigă:

— Murgule! Într-o clipă murgul rupse ștreangul, dărâmă ușa și îngenunche înaintea stăpânului său.

— Împăratul încălecă și porunci:

— Ca gândul! Și porni bidiviul mai iute ca vântul, în urma împăratului, barba, despicată în două, îi fâlfâia ca două steaguri albe. Văile și dealurile i se pierdeau în urmă rotocolindu-se.

Codrii îi păreau ca niște ape tulburi fugind la miazăzi. Vântul pe care-l lăsa în urmă îndoia stejarii, frângându-i ca pe niște nuiele.

Înaintea lor, cântărețul gonea și se lungea de ce-l apropiau... cât o beldie, cât un brad, cât un plop, aruncând piciorul ăl lung în văi și p-ăl scurt în dealuri. În cârca lui, domnița.

Când mai trebui o aruncătură până la dihanie, se revărsă de ziuă. Cocoșii cântară de trei ori. Pocitura se opri în loc, se răsuci ca un sfredel și intră în pământ, lăsând pe iarbă pe domnița fără simțiri.

Murgul îngenunche. Împăratul își ridică fata. C-o mână o luă de mijloc și alta i-o înfipse în păr.

Încălecă și porni.

— Încet, Murgule, să n-o deșteptăm. Atât mai zise împăratul și, dând ochii peste cap, căscă gura și fălcile îi trosniră din încheieturi, închise ochii, și două lacrimi îi înghețară sub gene ca două diamante. Împăratul încremeni pe cal, iar de-a curmezișul, în brațele lui reci, sta leșinată domnița cu părul de aur, lung până-n pământ, ca o beteală lungă. Peste ea curgea barba albă a împăratului.

Încet-încet, îi duse Murgul zile și nopți, împăratul sta țeapăn, cu ochii închiși, iar mâinile domniței, albe și moi, se clătinau, bătând ușurel coastele Murgului.

Când intrară în curtea palatului, împărăteasa, toți boierii mari și toți curtenii le dădură în genunchi.

Iar când Murgul necheză, împărăteasa și boierii, punând mâna pe împărat și pe domniță, înmărmuriră. Împăratul era rece ca gheața, domnița, caldă și i se bătea inima.

Și voind să ridice pe împărat de pe cal, le-a fost cu neputință; și voind să ia pe domniță din brațele împăratului, mâna lui nu i se descleștă din creștetul ei.

Atunci au chemat popi mulți și mitropoliți, câți erau, și au început sfintele slujbe ca să dezlege pe

împărat din spinarea calului și creștetul domniței din mâna rece a împăratului.

Și isprăvindu-se slujba, o babă bătrână, uscată și ciuruită ca un burete, a zis în gura mare:

— Fetele, dacă îmbătrânesc la ușa părinților, înnebunesc, dar și dacă fug, le ia dracu.

— Amiiin! zise prelung un diacon care rămăsese în urmă cu slujba.

Și atunci, ca prin minune, împăratul alunecă la vale pe șeile calului și mâna i se dezlipi din creștetul domniței.

Iar mulți au auzit un oftat greu când împăratul cazu, lung și țeapăn, la pământ.

Domnița deschise ochii, începu să jelească pe tată-său, și-l jeli ani mulți, dar de frica dracului nu s-a mai măritat.

Cine știe?... ce-a fost odată ca niciodată o fi fost ca și astăzi... și ce este astăzi va fi odată ca niciodată...

Moș Crăciun

P-atunci umblau sfinții pe pămînt, se dăschidea cerul la Bobotează, farmecele închegau apele, iar unii telegari mîncau jeratic…

Iarba era deasă ca peria, să fi zis că a sosit priar cu adierile încropite, cu lumina caldă, cu hălăciuga de brebenei și cu stolurile de păsări gonite de arșiță de prin țări și pustiuri, pe unde nici gîndul nu colindă.

Grîul înfrățise nalt d-o șchioapă și, de s-ar fi dat afund ciocîrliile în stuful lui, ș-ar fi ascuns și trupul cît un pumn, și ciocul limbut, și moțul bălțat, ca și cum ar fi încondeiat de mîna omului. Vitele satului pășunau lacom. Porcii găfuind, cu coada sfredel și cu rîtul în jos, ronțăiau ghinda, făcînd clăbuci la gură; pe spinările lor se lăsau, din zbor, corbi negri și lucioși, ca păcura, și-i ciuguleau, iară ei, dăschizînd leneș ploapele cu gene gălbui, își răsfirau coama de plăcere. Cîinii tolăniți la soare lătrau prin vis, alții își dăsfă- șurau colacul trupului, întinzîndu-se apăsat în picioarele de dindărăt.

Țăranii voioși, în ziua de Ignat, după ce înjunghiară porcii și-i pîrliră la foc de paie, și-i spălară cu cărămidă, cu frunze de gorun și cu apă caldă, ca oamenii, se abătură pe la circiumă. Ba un rachiu, ba o țuică caldă cu zahăr, ba un vin, ba două, ba nouă, și cheful, rumen

și guraliv, se întinse ca focul. Băutura, cheful și jocul se țin de mînă. Hora e prea încetinică. O sparseră după două învîrtituri și, împletindu-și mîinele, o repeziră în șir vioi, aci bătînd cu călcîiele pe loc, repede și îndesat, aci aruncînd picioarele sus și lung, ca și cum ar fi sărit pîrleazuri. Și pînă cu noaptea în cap zobiră pămîntul, netezindu-l ca în palmă.

Dar în ajunul Moș Ajunului se dăzlegă un viscol din adîncimea vînătă a cerului. Crivățul se năpusti răsturnînd copaci bătrîni, smulgînd și risipind acoperișuri de stuf și de coceni, amuțind lighioile și înfundîndu-le care pe unde înnemereau. Zăpada măruntă și răsucită izbea în geamuri și se prăbușea pe coșuri ca niște suluri. Ziua, la amiaza mare, se întunecase.

Și cînd vîntul mai conteni, se așeză p-o ninsoare cît foloștina de mare. După un ceas, zăpada era la glezne, după două, pînă dincolo de genuchi.

Se moinase, și zăpada cădea mai mare și mai deasă, și creștea, creștea, mai sus de prispe, mai sus de lavițe. Pe la toacă era la clanță. Oamenii suflau greu, tăiați pe la mijloc, aruncînd zăpada din ușe și dăschizînd pîrtii adînci și înguste, mai spre rude, mai spre biserică, de gura popii, care ținea într-una cu sfînta slujbă, cotind și spre cîrciumă de gura cîrciumarului.

Ș-a stat ninsoarea, și s-a pus o geruială de crăpau pietrile, de trosneau lemnele și-ți scrîșneau dinții în gură. Moș popa zbughea la cîrciumă să se mai dăzghețe, că e bătrîn, și alții, după el — ce-o face popa să facă și ei. Popa, înghețat vargă, da una după alta, vorba și țuica, țuica și vorba. Ceilalți, roată în jurul popii, ce făcea popa făceau și ei.

— De la Dumnezeu e ce e, că de la noi nu e, zicea popa, dar prea e prea. Așa zăpadă n-am pomenit…

Și mai supse o țuică.

— Alunecă, alunecă, grăi iar moș popa, mai cerînd una. Ei, păcatele mele, Doamne, d-o începe iar, m-am topit mîine cu Crăciunul, rămîi fără colaci.

— Sfinția-ta ai de unde, răspunse morarul — un morar gras și rumen, cu obraji bucălați ca niște pite

— dar eu ce mă fac? Cine mai dăjugă la moara mea?

Și pescarul zise:

— Părințele, ce n-oi prinde cu icoana în ajun prinzi cu slujba la Crăciun, și morarul, de i s-o odihni piatra, cînd o începe, o să înceapă mai cu foc. Că sufletul cere slujbă, și gura — mălai și făină. Dar eu cu plasa mor de foame, că apa a înghețat tun.

O văduvă, de colo, săracă lipită, cu cinci guri pe cap, își uită să ceară ce venise să ceară, și se tot gîndea, știind și pe moș popa, și pe morar, și pe pescar bogați, putrezi' de bogați. Apoi dăschise gura și zise, ștergîndu-se pe la nas cu mîneca cămășii:

— De, părințele, de, a fi, n-a fi, dar așa mi-a spus zdrențea mea de copil, văcarul satului, că în inima pădurii a sosit Moș Crăciun, c-o barbă albă pînă la genuchi, și tremură, și dîrdîie, sprijinit în patru copaci. Pînă nu l-om goni, nu scăpăm cu viață, ne îneacă zăpada și murim cu zile.

Popa se scărpină în barbă și zise:

— Mai știi… te pomenești…ce cu gîndul n-ai gîndi…

Morarul își frecă mîinele și zise:

— Pe el, părinte! să-i scuturăm cojocul!

Și pescarul își scutură pletele cîrlionțate și zise:

— Ce te gîndești, părinte, să sculăm tot satul și să-i tragem o tăvăleală să se ducă nouă cu a brînzei…

Și se repezi popa, împleticindu-se, și după el morarul, și după morar pescarul, și după pescar văduva, și după ei, cît ți-ai lega nojițele, se adună tot satul: bătrînețele cu sfatul, flăcăimea cu voioșia și muieretul cu zarva. Cu lopeți, cu furci, cu ciomege, se duceau năvală, spre pădure, iar în fruntea lor mergea moș popa, c-un tratavanghel la subțioară, și așa era de îmbulzit, că făcea un pas pe jos și nouă pe sus.

Laudele curgeau claie peste grămadă. Ei, pînă aci i-a fost lui Moș Crăciun! Numai să le pice în cale, și lasă-l, ce i-or păți oasele numai el o să știe! valvîrtej; nouă toane; păr în barbă n-o să-i rămîie;

o să-și ducă în brațe barba smulsă ca un maldăr de fuioare și, în loc să ia drumul mare, o să se năpustească prin tufișe și prin crînguri.

Ajunseră la pădure. Și de cum ajunseră, le clănțăni dinții că parcă cu toții ar fi avut ciocuri de barză. Intrară în pădure.

Și moș popa le zicea într-una:

— înainte, copii, înainte cu Dumnezeu. Că n-are de un'să vie atîta foc de ger. Răsuflă Crăciunul și ne taie măruntaiele. Să dați pe nemiluite!

Dar cînd ajunseră în inima pădurii, o muiară de toată isprava și le căzură din mîini furcile, topoarele și ciomegile.

Cu cine să te pui, sfinte și stăpîne?

Moș Crăciun era o namilă de român cît toate zilele. Moțăia rezemat de patru copaci groși cît buțile, și copacii se îndoiau trosnind sub șalele lui. O mînă d-ar fi învîrtit, i-ar fi culcat pe toți la pămînt. În barba lui albă era atîta lînă cît ai lua după o turmă. Și îi curgea la vale, de sub nas și de sub ochi, pale, pale, mustățile și barba, și se înecau mai jos de genuchi în zăpadă; să fi zis că varsă cineva cu gălețile lapte și sloi de gheață, așa îi erau de lungi, de albe și de înghețate mustățile și barba. Chica îi înfășură umerii și spatele, ca o saricâ, pînă la mijloc.

— Ei, părinte, acum e-acum! zise un voinic. Cu zorul, or cu binișorul?

Și popa îi răspunse, ca și cum ș-ar fi dat sufletul:

— Ba cu binele, că e mai bine.

Și femeile îi șoptiră:

— Fă-te înainte, sfinte părinte, și citește-i ceva din carte, poate n-ei dăzlega de el…

Popa făcu trei pași înainte, zece îndărăt, și dăschise cartea. Își drese glasul și iar și-l drese, fără să înceapă slujba.

Mulțimea îi strigă:

— Aide, părinte, aide, zi pe carte, că înghețăm aici.

Moș popa începu, vrînd-nevrînd, pe nas și

prelung:

— No, no, nă, ă, ă, no, o, o, călare pe măgar, ă,ă,o, nă, nă, și toți îi ie, ie, ieșiră înainte cu salcie înfloritǎ…

— Întoarce foaia, părinte!

— La maslu, părinte!

— Ce salcie, ce flori, părințele?!

Și popa, zăpăcit, vru să întoarcă foaia cu aceeași mînă cu care ținea cartea. Cartea îi scăpă, se afundă și nu se mai văzu din zăpadă. Moș Crăciun se dășteptă din somn, crăpă ochii, și după genele lui albe și lungi să scutură puzderie de ninsoare. Își cletănă pletele, și pletele lui, încărcate cu chiciură și polei, sunară ca un șir de clopoței. Răsuflă o dată, și gerul care se năpusti pe nările lui cutremură mulțimea, iar popa se cletănă pe picioare și dădu cu nasul în zăpadă.

— Ce făcuși, popo? zise morarul.

— Era să cazi, părinte, zise pescarul.

— Ridicați pe sfinția-sa, zise văduva.

Cînd se ridică popa de jos, nevăzînd bine înaintea ochilor, se poticni spre Moș Crăciun, dar cum se apropie de el, cum îi înghață inima, și dăte în genuchi:

— Moș Crăciun, îndură-te, zise popa amețit, țara e mare, mai du-te și pe la alții, că d-ăi mai scutura o palmă de zăpadă, rămîi fără colaci și sunt sărac lipit.

— Ești bogat, părinte, zise Moș Crâciun c-un glas de se cutremură pădurea.

Apoi, plecîndu-se la urechea popii, îi șopti ce-i șopti și se întinse în lungul oaselor. Pe unde atingea cu mînele, crăcile trosneau și săreau așchiile din ele.

Popa se sculă de jos ș-o șterse spre sat, sprinten și vesel, ca și cum ar fi întinerit.

— Ce ți-a spus, părinte? întrebară cu toții.

Popa tăcu și-și cătă de drum.

Morarul făcu cîțiva pași spre Moș Crăciun, îngenuche și zise:

— Rogu-te, Moș Crăciune, ca destul atîta zăpadă, că nu mai dăjugă nimeni la moară, și-mi mor copiii de foame.

Moș Crăciun își suflă nasul, și din amîndouă nările îi săriră două ciubuce de gheață. Și zise morarului:

— Nu cîrti, morar bogat, ai zece sate la moară și tot te plîngi? Mîine pînă în zori te-așteaptă zece care cu grîu și zece cu porumb.

Morarul se sculă de jos, se scărpină la ceafă ș-o tuli spre casă, nemaiputînd de bucurie.

Veni rîndul pescarului. Făcu și el cîțiva pași înainte și dădu în genuchi.

— Moș Crăciune, nu mă lăsa! îngheață Dunărea, îngheață smîrcul mărilor, îndură-te însă de apa satului, că nu mai văz coadă de pește și-mi plînge muierea în vatră.

Moș Crăciun se scutură și zăpada curse nemiluit, și acoperi pe pescar pînă-n creștetul capului, dăschise gura, și auzi toată nemărginirea, ca și cum ar fi gonit Crivățul:

— Pescar, pescar, ce te milogești, că ai cheag dăstul. Dacă vei da cu plasa și vara și iarna, de un'să mai fie și peștele? Fă o copcă, bagă coșul tău ăl mare în copcă, și mîine din zori luptă de-l scoate, că va fi încărcat cu crapi mari și dulci.

Creștinul se sculă de jos ș-o porni spre cămin, scuturîndu-se de zăpadă.

Și cînd văduva începu să-și spuie păsul, Moș Crăciun o îngîna zîmbindu-i.

— Moș Crăciune, sunt săracă…

— Ești.

— Moș Crăciune, am cinci copii…

— Ai.

— Moș Crăciune, vine Crăciunul și n-am porc…

— Vine și n-ai.

— N-am para…

— N-ai.

— N-am mălai…

— N-ai.

— N-am gătej… , - N-ai.

— N-am cojoacă…

— N-ai, dar nici minte n-ai, zise Moș Crăciun, dăschizînd ochii mari, și genele albe îi trecură de creștetul capului. Aleargă acasă și înhață purcelul de coadă, să nu fugă, acoperă-ți mălaiul, că-l risipesc copiii, și închide-ți ușa cocioabei, că ard lemnele de pomană.

Văduva se uită lung; tot nu-i venea să crează ce auzise, dar, inimă bună, cînd plecă zise:

— Să trăiești, Moș Crăciune, și să mai vii pe la noi!

— Să trăiești și tu, femeie!

Uriașul se ridică în picioare ca o namilă. Smulse drept toiag un gorun ca pe picior, întoarse spatele și făcu un pas. Și un pas era cît o repezeală. Și făcu doi, cît o goană de cal. Iar în urma lui se băteau crivățul cu austrul, și zăpada se pornise ca niște nori învîrtiți și răsuciți, de n-o pătrundeai cu ochii.

Rămaseră toți cu gurile căscate. Și buni-bucuroși că au scăpat de moșneagul care ducea cu dînsul viscolul, se împrăștiară pe la casele lor.

Popa se certa cu preoteasa și ținea în ruptul capului că Moș Crăciun l-a învățat să nu doarmă toată noaptea și să zică mereu:

„Un colac, un colac abia să-l îndes în sac; d-ar fi cît roata de car, de popă n-aveți habar. Un colac, că mă-npac; doi colaci dacă vrei să mă împaci.”

Numai dacă o zice mereu, pînă a doua zi, îi va merge bine cu Crăciunul. Și popa îndruga mereu, parcă-și perduse mințile.

Morarul, cum văzu că toate apele au înghețat, afară de apa de la moara lui, pe loc se gîndi că asta este o minune d-a lui Moș Crăciun, și s-apucă, cioc-boc, să dreagă cîte ceva și să ungă osia morii. Se pregătea pentru zorul măcinatului d-a doua zi.

Pescarul lacom sparse pe rîu atîtea copci cîte coșuri avea. Dădu coșurile afund și le legă de țărușI.

În ajun, popa plecă cu icoana, dar, ameţit că nu închisese ochii toată nopticica, şi îmbulzindu-i în minte cuvintele pe cari le turuise într-una, cum intră în casele creştinilor, în loc să cînte „în Iordan botezîndu-te tu, Doamne”, îl duse gura anapoda: „în colac botez… aş, ce spui şi eu… no, o,o, î, î, în doi colaci botezîndu-te tu, Doamne”…

Şi bieţii oameni n-avură ce face, dădură pe taica părintele afară din casă, bănuindu-l că ş-ar fi perdut minţile de bătrîneţe şi mai ales de băutură.

Popa rămase fără colaci.

Morarul, cum se crăpă de ziuă, ridică străvilarul, căci venise la măcinat un bătrîn cu porumb. Dar apa, cum năvăli şi începu să-şi îndese sloii de gheaţă, smulse şi dumică roata morii, şi morarul rămase şi plouat, şi fiert, ca vai de el.

Pescarul, cînd se duse să-şi caute coşurile, ia coşurile de unde nu-s, căci pe toate i le luase apa. Ridică pescarul cîteva cruci şi leturghii lui Moş Crăciun, dar rămase şi fără peşte, şi fără coşuri.

Numai biata văduvă se alese cu bine, căci acasă găsi un porc întreg. Oamenii satului, suflete milostive, gîndind că ea n-are nimic de Crăciun, unii i-aduseră mălai şi costiţe de porc, alţii picioare, alţii muşchi. Iar copiii le rînduise în chip de porc, şi cel mai mic, un creţ cîrlionţat şi bucăliu, se legase cu betele de codiţa lui şi, prefăcîndu-se că-l tîrăşte porcul, ţinea într-una:

— Nea, nea, ho, ho, purcel, ho!

Ei, d-ar fi lumea cum ar trebui să fie, pînă în ziua de azi săracii ş-ar mai îndulci necazurile la zile mari, iar bogaţii cei lacomi ar mai primi cîte un bobîrnac din Paşte în Crăciun.

Stăpânea odată

Stăpînea odată o împărăție mare împăratul Drăgoi, ce-i zicea și Ciolac-împărat de la un război cu Roșu-vodă.

Roșu-vodă fusese umilit din moși-strămoși de moșii și de strămoșii lui Drăgoi și, îndată ce ajunse la domnie, se puse pe lucru, ziua și noaptea, și strînse ordii, și le împărți, după priceperea lui ageră, în flăcăiandri de cincisprezece ani, în voinici de pînă la douăzeci și cinci, și în oameni copți la minte, mai mari de douăzeci și cinci și pînă la patruzeci de ani. Porni întîi băieții cu prăștiile, după ei, ceva mai departe, voinicii cu săbii și cu lănci, și mai la urmă pe cei în vîrstă, cu căruțe ferecate, cu coase și cu arcane aruncătoare. Așa intră în împărăția lui Drăgoi, prefăcînd în scrum satele pe unde trecea.

Cum auzi Drăgoi, răcni de trei ori și-și amestecă părul cînepiu cu barba cîrlionțată și aspră. Adună sfatul. Și pe care cum punea mîna, îl scutura și-i lăsa vînătăi. „Ai auzit?” „Da.” „Bine!”

Înhăță zaua. Mîneca stîngă nu-l încăpea. „Fie!” zise împăratul. Îndesă coiful cu coadă de cal alb și nu i se vedea decît ochii. Încinsel sabia și încălecă calul ce nîncheza a război. Curtea palatului, plină de ostași. De pretutindeni buciumile răsunau cărînd după ele piotă nemiluită. Împăratul trase sabia, o învîrti pe deasupra capetelor și porunci: „înainte!”

— A! împărăteasa și Irina…

Atît avea, că nu-i dase Dumnezeu băiat. Dar nu se întoarse din drum, ci zise robilor să spuie împărătesei și fetei „să ne vedem sănătoși”. Și plecă ducînd după el la vale mulțime ca frunza și ca iarba, de parcă se îndoia pămîntul supt greutatea ei. Cerul se posomori. Norii se rostogoliră

cătrăniți, ca și cum ar fi fost un foc în depărtările pustii. Încet-încet, noaptea îi înghiți. Un fulger, și, la lumina lui, se văzu ostile ca turmele de oi, și, la un geam al palatului, împărăteasa și fiică-sa ștergîndu-și ochii cu năframele.

— Săracu împăratu, n-are odină!…

— De ce n-are odină, mamă?

— Eh-hei! război după război…

— Ah! că nu-s băiat!

Împărăteasa o sărută.

— Și-o să ție mult, mamă?

— De, cum o vrea Dumnezeu. Uneori abia torc o furcă de in, și s-a întors împăratul. Alteori torc d-o pînză, cu mîna mea, năvădesc, urzesc, țes, nălbesc, fac cămăși lui tat-tău, le calc și le așez binișor în lacră, și înverșunarea nu mai ostiază; urzesc de borangic, și țes, și te îmbrac de sus pînă jos, și abia-abia se îndură Sfîntul de se întoarce împăratul. Ah! mare e cînd se duce, dar mai mare e cînd se întoarce biruitor, de nu se mai țin hartanele pe el! Cade lat, și eu privighez la capul lui și-l apăr cu apărătoarea. În ceasurile dîntîi se-ncruntă în vis, dă ordin, mătură cu mîna în fața ochilor lui, și-i scapă năbușit cîte un gemăt: „Uiu-iuuu!” Apoi doarme dus, să spargi pietre pedînsul și nu se deșteaptă.

— Și pe urmă?

— A fost să fie viteaz cum nu se află doi…

— Și pe urmă?

— Pe urmă?… Cîte nu știu copiii și nu trebuie să știe…

— De ce nu trebuie să știe?

— Căci unele le înveți de la alții, și altele le înveți singură.

— Singură? A! da! zise Irina, și se strînse la sînul mă-sei.

Împărăteasa îi netezi fruntea de păr și o sărută. Se duseră în iatacurile lor de culcare și se rugară pentru sănătatea împăratului și izbînda oștilor lui.

A doua zi împărăteasa luă furca și toarse, pînă

pe supt seară, zece caiere de in. Și fata își făcu de lucru pe lîngă mă-sa. Și era frumoasă, frumoasă de pica. Naltă, subțire, mlădioasă, se învîrtea ca fusul împrejur. Și părul, ca niște sculuri de ibrișim gălbui, îi împresura capul cu o lumină răvărsată pînă la mijloc; și ochii verzi ca smaraldul, cu gene răsfrînte și lucioase; și mersul ușor, că nu s-auzea de călca au nu, cu niște piciorușe în doi conduri albi cu tocuri de argint; și vorba ei, bună și blîndă, descînta pe împărăteasa, care-i zîmbea uneori, lăsînd fusul să plutească și să zbîrnîie alene.

— Ș-o să torci mult, mamă, pîn' să vie tata?

— Cîte strungărețe la spată, de două ori atîtea fire, cîte fire, atîtea fuse…

— Atîtea fuse?…

— Asta, urzeala, dar bătătura?… și tat-tău poate să nu vie…

— Și tata… poâte să nu vie…

Irina stătu pe gînduri. Se întristă. Se întoarse cu spatele. Muie degetele arătătoare în gură, le învîrti și zise: „Vine, nu vine, vine"…

— Vine, mamă, că făcui de trei ori, și-a treia oară, zvîrrr! cap în cap înnemerii.

Împărăteasa surîse.

— Bătu-te-ar norocul de fată! Să nu fi făcut cu șoalda!

Irina descheie de la gît un șir de mărgăritare bășicate și zise: „Vine, nu vine"…

Împărăteasa se uită cu tot dinadinsul. Isprăvise caierul. Fata: „Vine, nu vine"… Și boabele de mărgăritar, scăpate din degetele ei rumenii, alunecau în jos unele peste altele… pic… pic… Împărăteasa o luă de mijloc, o puse pe genuchii ei și mormăi și ea „Vine, nu vine" pînă se isprăvi șirul. A de pe urmă căzu. Pic ! „Nu vine!" Amîndouă se schimbară la față.

ț.

— Voi țese pînza!

— Și va veni?

— Cine știe…

— Tu să ieși, eu să nălbesc.

— Da’ de cămășile lui să nu s-atingă nimeni…

— Nimeni…

Nu mîncaseră toată ziulica. Se sculară și trecură în pridvor. Împărăteasa bătu în palme. Un rob. Porunci de masă. Robul aduse mîinile la piept. Din pridvor se vedea grădina cu smochini, cu lămîi și portocali, iar dincolo se-ntindea un codru de ștejari, groși și bătrîni, străbătuți de chiparoși închiși, cari se subțiau la vîrfuri ca niște sulițe uriașe. Codrul se pierdea în depărtări fumurii. La dreapta palatului aluneca o apă lată și repede, și vuietul ei răgușit creștea de ce s-apropia întunericul. Apunea soarele.

— Ce roșie e apa!

— Roșie și necăjită, zise împărăteasa.

— Parc-ar fi sînge…

— Cînd e război, soarele se-ncruntă.

— Și păsările nu s-aud…

— S-a dus stăpînul lor…

— Nici berzele nu toacă…

— Nu, fata mea. Cocostîrcul, ca un zodiaș, pășește agale si smulge iarba unde calcă. Ce trist întinde gîtul! ,

— Mănîncă, mamă!

— Mănînc, maică, mănînc, și scăpă dumicatul din gură. Muma purcarului are un jerpelit ș-untont, dar n-are împărăție de-ngrijit.

— Bîrrr! Ea bătrînă, el ciumă! Ce-ar face lenețul ăla să se vază împărat?

— Că bine zici, fata mamei! Dimineața îl deșteaptă porcii cînd le-abate de mîncare, seara îl deșteaptă porcii cînd li se face de culcat. Și bătrînă îl văicărește că „toată ziulica aleargă”.

— Mănîncă, mamă, mănîncă!

— Mănînc, mamă, mănînc.

Și împărăteasa se uită la jețul împăratului, și-l închină, și se plecă ca și cum ar fi fost cineva.

— Eu văz ochii tatii, zise Irina. Eu văz mînele tatii… Ce Dumnezeu! Numai una?…

— Păreri, răspunse împărăteasa.
— Ai isprăvit, mamă? ,
— Isprăvit. De ce?
— Păreri! zise Irina și se șterse de nădușeală.
— Ți-e cald?
— Mi-e frig…
— Să ne culcăm,
— Să…

Și împărăteasa toarse inul, urzi, puse de pînză, și fata privea, de cum scăpăta soarele, cum păsările cerului se trăgeau binișor pe la cuiburile lor. Și. la jețul împăratului nu s-au mai uitat, acoperir.idu-l cu un plocad ales și cu ciucuri de mătase. Așa petrecură vremea, una țesînd, alta depănînd, mama tăcînd, fata tăcînd, zile lungi, nopți scurte. Amîndouă… de mîine, mîine… Și veste de la împărat nu sosi, să știe și ele la un fel: de e laie, de e bălaie.

Într-o zi, iacă vine, din cotro porniseră oștile, un tînăr într-un suflet, fluturînd năframa împăratului, împărăteasa și fata, cum îl văzură:

— Ce e? Ce e?

— Nici rea, nici bună, răspunse ostașul. Un pahar cu apă, să-mi ud buzele.

După ce-l sorbi dintr-o suflare, se șterse la gură, trecu mîneca cămășii pe la nas, tuși, înghiți, se scărpină în cap și oftă din băierile inimii.

— Așaaa!
— Spune, băiete.
— Spui, măria-voastră, spui…

Și rămase înmărmurit, cu vorba pe limbă.

— Ci spune odată, omule, zise împărăteasa, că n-oi fi mut!
— Iacă, spui… Ciolac-împărat…
— Ce Ciolac? Care Ciolac?
— Dă, cum sunt ostașii, cu porecla… Ce zăpăcit sunt…

Împărăteasa și Irina schimbară fețe-fețe.

— S-o iau pe șart. Trecurăm o vale și-un deal, ș-altă vale ș-alt deal, pîn’la zece. Dă-i o pădure, dă-i

două, dă-i nouă. Apoi un piept de stîncă. Suirăm ce suirăm, și împăratul Drăgoi al nost' zise: „Stai!", și noi stă- turăm. Să-l fi văzut, măria-voastră, ca arhanghelul! Lac de apă. Și suie, suie, pînă ce ajunse pe creastă. Acolo întinse ocheanul, și cătă, cătă, pîn' se opri. Făcu cu mîna. Scoase coiful. Pasămite, la ălîlalt împărat, la Roșu-vodă. Dacindea erau ei. Veni și Roșu. Vorbiră ce vorbiră, și bătură în palme, și zornăi ferul de pe dumnealor…

— Spune, băiete, spune!

— Spui… Noaptea poposirăm. Și, cum stam, ceata și focul, se răspîndi știrea că a doua zi au să se bată în săbii numai împărații, să nu se verse sînge. Adică da. Care pe care; pîn'or cădea de pe cai, și de nu le-ar fi ceva, să-nceapă și pe jos, care pe care, apoi de li s-ar rupe săbiile, să se strîngă-n brațe, la trîntă dreaptă, și care o birui să-i puie ăluilalt frîntura săbiii pe frunte și să se mărturisească învins…

— Apoi?

— Apoi… Se revărsa de zori. Împăratul nost', ție-l Dumnezeu, ce să vezi? Se scoală și-ncalecă calul, îi pune pinteni, și calul țîști! sare de trei ștînjeni. Și toată oastea strigă: uraaa! Și dincolo s-aude uraaaa, de se clătinau munții. Se-ntîlnesc, se măsoară, se reped, și săbiile — ca două fulgere. La cap, nimic; la șale, nimic. Se grămădesc, se despart și s-aruncă unul într-altul ca două vijelii. Sar scînteile, și nouă, stele verzi…

— Ei, ei?

— Odată se ridică-n două picioare roibul nost' și dă drept pe spate, ș-apucă pe împărat supt el; și namila lui Roșu-vodă se împleticește și cade cu vodă cu tot. Amîndoi caii horcăiau în două bălți de sînge negru…

— Ah! Doamne! Oamenii… nu dobitoacele… se resti împărăteasa.

— Oamenii… dă… Sabia la al nost' rămase d-o șchioapă; ălălalt s-alese cu plăselile…

— Apoi?… ,,

— Se trage de supt cal împăratul nost'…

—Și?…

— Se trage și Roșu-vodă și cade mototol. Îi tăiase laba de la un picior…

— E! împăratul…

— împăratul…

— Da… Împăratul!

— împăratului i-atîrna mîna stîngă din cot, aninată doar într-o piele, si sîngele curgea gîrlă…

— Ah!

— … că nu-l încăpuse zaua și ferul lovise drept la ciolan. Ș-așa, ș-aruncă coiful cît colo, și coiful se rostogoli ca și cum ar fi căzut cu cap cu tot. Și-i curgea nădușelile de la tîmple pe barbă, din barbă pe trunchi, și răsufla din greu, și se uita aci la mîna care bănă- năia, aci la Roșu-vodă, care se ridicase în capul oaselor pîn Ta șezut. La urmă se albi la față și se lăsă în brațele ălor mari. Nu se putuse birui și se porni harță de amîndouă părțile. Și împăratul s-a făcut bine și fără o mînă, și dușmanul iar bine și fără o labă. Și ostașii, ca dracii, azi așa, mîine așa, pînă auzi împăratul că-i zic Ciolac, și rîse, și i-a rămas Ciolac-împărat. Și m-a trimis să vă spui.

Împărăteasa mai plînse, mai se însenină.

— Mi se făcuse semn. Vedeam pe tata întreg-întreguleț, afar' de mîna stîngă.

— Să-l văz biruitor și fără o mînă…

— Făr-o mînă…

— Cu capul descurcă belelile împărățiii.

— Cu capul…

— Nouă ne trebuie mîini…

— Nouă…

— Să toarcem, să urzim, să țesem…

— Să țesem…

— Lui…

— Lui?

Și împărăteasa sărută pe Irina și-o strînse cît putu la sîn.

Ion, purcarul palatului, dormea cu fața în sus, cu părul ciufulit și cu cîrîie pe obraz. Cămașa, zloată pe el, chimirul abia se ținea într-o curea, izmenele, rupte-n genuchi, opincile, sparte-n talpă și cu nojițele învîrtite pe picioarele goale și jegoase. O pălărie, roata carului, găurită-n fund, c-o floare de lipan veșted, îi sta la cap într-o moacă groasă și lustruită. De cu seara, cum picase, așa adormise. Făcuse mușiță la gură, și sforăia, sforăia, și porcii guițau p-afară, mai ales o procletă de scroafă cu zece purcei, că soarele era de mult sus, și Ion, pace, nu se scula.

— Mînce-l muica pe el, zise o bătrînă, că toată ziulica muncește… Ci ca ho! porci împielițați, nea! nea! o să crăpați! Acu se scoală băiatul maichii.

Și „băiatul maichii” sforăia dus, și porcii guițau, și scroafa cu zece purcei o lua de jos și se suia sus, țipînd de-ți împuia urechile.

— Ioane, Ioane…

— Ce e, fă? răspunse Ion, și se-ntoarse cu fața-n jos.

— Ioane, Ioane, binișor, copilul maichii…

— Ce vrei, fă?

— Măricel, măricel!… Cum seamănă cu răposatul! E leit tat-său! Haidi… hop… măricel…

Ion, cu chiu, cu vai, se ridică într-o rînă, crăpă un ochiu și se întinse de-i pîrîi oasele.

— Să mai umble ș-altul cu porcii, că m-am spetit…

Bătrîna îi vîrî mămăligă și pește sărat în traistă, i-ntinse măciuca și-i puse pălăria în cap.

— Vezi să n-o uiți.

Cum apăru în curte, porcii îl grămădiră, spuindu-și fiecare păsul.

— Hîidea! N-ăți fi mîncat d-un an, juvine! zise Ion, și plecă buimăcit de somn.

Se duse, se duse, porcii înainte și el după ei, pînă ajunse la o fîntînă cu apă rece. Fagii își scuturau jirul. Porcii se puseră pe treabă, și mîncau cu clăbuci la gură. Ion se tolăni la umbra fîntînii

și-mbucă mămăligă și pește pîn'se umflă.

— Uf, că bine mi-ar prinde un căuș cu apă rece!

Și căușul și apa, la nasul lui.

Soarele ardea. Setea-l birui. Se sculă bombănind. Lăsă căușul în fîntînă și dădu să-l scoață.

— Măăă! da' greu e!

Se opinti.

— Ca niciodată!…

Și trase din toate puterile. Cînd colo, aruncă pe iarbă un pește cu solzii.de aur;ce străluceau de-ți lua ochii. , , .

— tu mi-ai fost? Bună ciorbă!

Peștele se bătea de moarte, cînd în coadă, cînd în cap. Dădu să puie mîna pe el. Minune! Peștele începu să vorbească. Ion se cruci.

— Ioane, nu-ți mînca norocul!

— Ce, mă?-,

— Ioane, fie-ți milă! ;

— Iacă, mi-e;…

— Nu ti-e lene?

— Ba…'

— Ioane, ia-mă binișor și du-mă-n apa de lîngă poarta, palatului, că mult bine ți-oi prinde.

— Departe, mă!

— Ioane, fă ce-ti spui și să nu spui nimărui.

—Ei

— Și cînd ăi dori ceva, gîndește-te la mine.

Bine, să nu mănînce o ciorbă, dar să-l ducă? Cum să-l ducă? Departe. Porcii cui rămîn? Bate lupul. Nit se poate. Da' d-ar fi pe gîndul lui, ar fi clipa și dusu, clipa și-ntorsul.

— Ei, drăcia dracului!

Se simțea ușor ca fulgul.

— Hai, neiculiță, să te duc.

Într-o clipă ajunse. Îl aruncă în apa lată și repede. Apa se lumină ca de un foc. Ion își făcu cruce. Într-o clipă se întoarse. Adună porcii; îi păzi rezimat în moacă; îi adăpă și pe înserat porni acasă. Se simțea și el om, prost,; nu e vorbă, dar

om. Cum sosi, îi băgă în cocină, puse doi drugi d-a-curmezișul strungii și plecă în capul oaselor.

În tindă.

— Sărutăm dreapta, mamă.

Mă-sa se uită lung. De unde și pînă unde?

— Maică?… ,

— Sărutăm dreapta îi.

Nu mai semăna cu bietul tat-său.

— Ți-a pus mama de mîncare.

— Doar n-o să-mi mănînc norocul…

— Ai?-”

— Ce tot foaie, foaie…

— Oi fi bolnav? Mai știi!?

— De lene.

Își găsi de lucru. Orîndui curtea. Sapa la locul ei, și lopata, și securea. Se duse în magazie, luă o piele de capră, se desculță, își luă măsură, trase cu cuțitul și-și croi opinci.

— Ioane, ce faci, maică?

— Ce e aia?

— Sîmbață: ,

— Mîine duc purcelul la palat.

— Maic’a Domnului!

Și-n mintea femeii.: „Ține-mi-l, Luminată!”

A doua zi pleacă cu purcelul în sac. Ajunse la apa lată și repede. Trecu pe o punte din doi stejari aruncați cap în cap de pe maluri pe steiul din mijloc. Se plecă pe niște zăbrele și privi în curteia palatului, așteptînd să vază pe cineva ca să-i deschiză porțile. Se uită bine-bine. I se împăinjenise vederea? Prințesa, cu fustele ridicate în brîu, cu mînicele sumese, nălbea. O roabă scotea apă din fîntînă și-i turna în albia în care bătea pînza de în și-o așeza în foi de la un căpătîi la celălalt. Fata se opri să se odihnească. Ce obraji, ce păr, ce ochi, ce piciorușe! Și sînul…

— Maic-a Domnului! zise Ion, și începu să facă mătănii.

…Ei, acum să-ți văz puterea, pește de aur! socoti Ion, și rîse, și se uită cam unde-l aruncase.

Apa clocoti în cercuri luminoase. Întoarse capul. Prințesa, cum bătea pînza, se opri, întinse mîinile și se cutremură.

— Du-mă-n casă… Nu mi-e bine…

Irina căzu în brațele arăpoaicei.

Și p-aci fu drumul lui Ion cu purcelul în spinare.

Împărăteasa nu știa unde-i;e capul.

— Ce ai?

— Nu știu…

— Ce te doare?

— Șalele…

— Să nu mai nălbești, puiul mamei.

— Nu, mamă.

— Cum ți-a venit?

— Ca un fulger, d-aci pîn-aici.

— Să te odihnești.

Împărăteasa o dezbrăcă. Haina și sărutul. Închină perna. O culcă și adormi cu mîna în mîna mă-sei.

— Nițele friguri. O să treacă.

A doua zi rău, a treia zi rău. Împărăteasa își petrecu zilele: o rugăciune pentru fie-sa, o rugăciune pentru împărat. Chemă doftori, vraci, și nimeni, nimic. Ce-i da lua, că era blîndă ca un miel. În sfîrșit, să vie și Bîca, o bahnă bătrînă și ciupită, cu ochii albi și cu luleaua în gură, să-i ghicească ca ce să fie cu Irina.

Țiganca, cum o văzu:

— Trasă-n obraji și grăsună, turturica bunichii!

Scoase ghiocul, bolborosi, suflă, se uită și scutură din cap.

— Nu se poate…

— Ce, bătrîno, ce? întrebă împărăteasa.

— Nimic, răspunse țiganca, și se uită țaglă Ia prințesă.

Ceru un cuțit. Trase pe jos ca o pînză de păiajen. „Aci, dorul de tată; aici, dorul de…; aci boală… ici rea, colea bună; colo, deochiul; aci dragostea; dincoace, din iele; și mai colo… d-alte alea”… Și punea, pe unde apăsa cu deștul, un ban de aramă,

de argint, de aur, sare, pîne, fer și cărbune. Prinse o muscă, îi smulse aripele și-i dete drumul drept la mijlocul semnelor. Și spuse, și bolborosi, și urlă pe limba ei, și se bătu în piept, și plecă fruntea la pămînt, pînă ce făcu spume la gură, și-i curgea nădușelile de pe ea. Se opri. Musca o luă pe spița dorului. Se duse pînă la „tată” și se întoarse. Se îndreptă spre „boală”, dar își luă seama, și o rupse la fugă, și se duse drept la „alte alea”… Aci își spălă piciorușile de bot, și nici că mai plecă în altă parte.

Țiganca, ca și cum ar fi călcat pe un șarpe:

— Aoleo!

— Ce e?

— Ce să fie…

— Spune, bunico, zise împărăteasa, spune…

— Nimic… răspunse țiganca, și se uită la fată. Irina zîmbi. Împărăteasa se-nfurie.

— Spune, cioară!

Țiganca călcă pe muscă si-o slei.

— Nea!

— Să spui, dar numa dumitale, zise Bîca și șterpeli o năframă, o băgă-n sîn, făcînd că se scarpină.

„Acu, măria-ta.” „Ba, în prag.” „Ba, în ceardac.” „Ba, în capul scării.” „Ba, la poartă.” După ce deschise poarta, se plecă la urechea împărătesei și-i șopti ceva. Țiganca se făcu nevăzută. Împărăteasa înlemni.

Se duse sus. Irina îi petrecu mîinile pe dupe gît.

— Ce am, mamă?

— Nimic! răspunse împărăteasa, și se-ntunecă. Fata slăbea și se îngroșa. Împărăteasa, cu ochii roșii, nu pricepea „de unde”.

— Ce am, mamă?

— Nimic!

În vremea aceea umbla vorba că Ciolac — asta, să zic, Drăgoi — ar mai fi avînd puțin de lucru cu Roșu-vodă.

Împărăteasa, de colo pînă colo, bombănea:

— Mai tîrziu, Doamne, mai tîrziu!

Și pîn' să mărture Drăgoi pe Roșu, Irina născu un cocon cu părul de aur.

Fata plîngea să se răpuie, mama plîngea și îngrijea copilul. Copilul creștea în iatacul lui, și nimeni nu știâ ce se petrecuse, afară de un doftor bătrîn, alb-colilie și credincios curții. Ce-o să zică el? Dar ce-o să facă? Așa rușine? Cin' să crează: „Copil fără tată"? Că ele știau bine că e făr' de tată. Ele? Bine. Dar el? Și era frumos coconul, ș-un' se repezea cu bucile umflate la sînul mă-sei, și sugea, sugea, ca un șearpe, apoi se uita în ochii ei, parc-ar voi să zică: „De ce plîngi, mamă?"

— Destul, fata mamei. Ia vezi, să nu dai copilului tîtă înfierbîntată!

Irina se spălă cu apă rece, se răcori și, luindu-și inima în dinți:

— Ce-a fi..să fie..

Broasca crescu c-apropia un an, și era ca de doi; și vorbea vorbă îndesată, că împărăteasa și fata ascultau la toate secăturile lui și-i făceau toate voile, afară de una: nu trecea pragul odăii unde se născuse.

Împlinise un an și jumătate între S-tele Mării.

Și se porni cărăuș după cărăuș, care cu piciorul retezat, care cu capul ,cît banița, și aducea știri că vine împăratul biruitor.

Și. ia<?a și împăratul. Și muzicanții ziceâu, din buciume, aduse, la. vîrf și din gură, ce apucaseră din bă- trîni. ÂlaijUț ținea cît bătea ochiul.' împăratul intră în curtea palatului p-un cal bălțat și șchiop. Cum văzu pe împărătească, în .capul scării, dete pinteni calului, și calul, șontîc-șontîc, făcu pe împărat de rușine.

— Nea, nea, pui de zmeul

Descălecări se, dusei drept la împărătească, o sărută, o coprinse cu dreapta, iar cu ciolaca o mîngîia, ca și cum ar fi fost avînd un pămătuf. Și plîngi împărăteasa, și plîngi…

— De ce plîngi, buna mea?.

—N-am ,de ,ce?,

Ba avea, cum de nu. Împăratul crezu… Și-și trase ciunga de,pe obrajii ei.

— Dar fata, lumina ochilor mei; unde e?

— Irina, măria-ta,l d-ale fetei.:, cam bolnavă… dar n-are nimic… doarme.

— Da', s-a făcut măricică de cînd n-am văzut-o. Și întorcîndu-se către flăcăi: Voinici, pe veselie!

Ș-odată: „Ura! să trăiască Ciolac-împărat!", că geamurile palatului răsunară și unele se sparseră. ,

Se porunci să se scoață buțile, să se aprinză focurile, să se puie berbecii-n cîrlige și boii în pari cu piele cu țot. Trei zile și trei nopți durară petrecerile și cheful., • .

În vremea asta, de cîte ori împăratul ridica cornul de bou cu vin roșu, întreba „ce e cu fata lui". Și împărăteasa răspundea:

— D-ale fetei… cam bolnavă… n-are nimic.:.

— îmi lipsește ca mîna stîngă!

Și împăratul se întuneca. Sufla des. „îmmm! Da? bine!" împărăteasa se făcea mica dupe pulpana lui.

A patra zi, să vază fata! Se plimba în sala tronului mai ostenit de chef ca de război. Ș-o închipuia mică, cînd se lungea pe jos, și ea încăleca pe grumaji, și-l apuca de mustăți. În fundul urechilor îi suna: „Di, calule!" Și rîdea, beat și de bucuria tatălui bare n-are pe lume decît una, fată fie, dar un singur copil.

Ușa se deschise. Împăratul tresări. Nu era ea, ci bătrînul doftor, ca un cîine care ar fi făcut vreun rău.

— Bine ai venit, doftore! Da' ce te-ai făcut nevăzut?

— Cu bătrînețele, măria-ta.

— Dar Irina mea vine?

— Nu…

Să fi jurat că-și dase sufletul. Alb ca varul.

— A!… De ce?… A murit?… Mâi iute!

Și împăratul'puse mîna la coapsă.'

— Prințesa are… un copil…

Pîn' să sfîrșească, se sfîrși cu el. Îl izbi cu sabia drept în cap și-l desfăcu drept în două. Împăratul bolborosi, se muie de la genuchi și căzu pe lespezile roșii de sînge.

Un cimpoi în fundul grădinii. „Ș-apoi una!" „Ș-apoi două!" Un pîlc de robi, setoși de petrecere,' zobeau pămîntul.

Împăratul se deșteptă în odaia lui de culcare, înconjurat de sfetnicii credincioși. Făcu cu mîna unuia, celorlalți — să iasă afară. Șopti ce șopti cu el. „Afară!" Și boierul ieșea d-a-nderatele, încovoiat de mijloc. Așa, cu toți. Chemă pe împărătească. Biată femeie crezu că s-a isprăvit cu ea. Un fior rece, și nu mai simți nimic.

— Ei? întrebă împăratul… Cu cine?

— Jur! Din senin, măria-ta!

Și se mototoli la picioarele lui. Împăratul p ridjteă ca pe un mort. O privi de sus pînă jos. ,

— Ochii ăștia au văzut, gura asta mă minte! :

Ș-o apăsă pe ochi, ca și cum ar fi voit să-i scoață,

ș-o întinse de gură, ca și cum ar fi voit s-b rupă.

— Ea mea?… Cu tine seamănă!… Toți mă mint în împărăția mea!… Dar voi afla!

Și-i făcu cu degetul spre ușă.

— Ieși!

Ieși.

Împăratul porunci să-i aducă pe Bîca, țiganca. Cum o văzu, se prefăcu că e vesel.

— Bine ai venit, Bîco!

— Bine să dea Dumnezeu, măria-ta!

— Șezi.

— Iacă, șez…

— Vrei tu să fii bogată?

— Eu?…

— Vrei tu să ai caleașca cu cai și să fii cucoană mare?

— Păi… țigancă!…

— Ei și? Vrei?

— Să-mi zică mie cucoana țiganca?

— Așa.

— Vreau, de vrea măria-ta.

— Ei bine, să-mi ghicești… prințesa… cu cine?

— Păi asta e ușor. Să dai la baba un merișor de aur, și să-l descînte ea cum știe. Pe urmă să-l dai copilului să se joace, și pe cine o izbi cu mărul să știi că ăla e.

Se ridicase un tron în mijlocul curții. Avea să treacă pe supt ochii împăratului toți flăcăii de la o poștă împrejur. Și nimeni nu știa de ce. Scoase pe copil afară. Împăratul se cutremură cînd îi puse merișorul de aur în mînă. Copilul se uită la măr, se uită la împărat… Drăguțul! Nu mai văzuse lumea. Nu îndrăznea să meargă. Apucă pe împărat de mînă.

— Nene, asta ce e? Și asta ce e?

— Păcat! zise împăratul printre dinți. Ah! cățea!

Se sui pe tron mai tăcut și mai negru ca noaptea.

Și-i trecură pe dinainte feciorii de boieri mari muiați în fir și cei de boierași muiați în argint. Și pace! Copilul se juca, săltînd pe umeri palele de aur. Împăratul nu-l slăbea din ochi. Porni și gloata opincarilor cu sucmane. Pace! Tocmai la urmă, iacă și Ion purcarul. Copilul, cum îl văzu, zvîrrr! cu mărul, și-l izbi drept între umeri. Și rîzi, și rîzi…

— Cum se poate?!

Ce să se poată? Oamenii se uitau unii la alții. Împăratul se repezi pe trepte. „Să-i lege pe Ion și să-l arunce în temniță.” Se sparse adunarea. Boierii, ducîndu-se pe la casele lor, vorbeau minunați, ca ce să fie?

— Poate…

— Mai știi?…

— Ar fi păcat…

Și se uitară îndărăt.

Împăratul luă securea și intră în codru.

O bocăneală, cînd mai tare, cînd mai încet, după cum bătea vîntul. Împăratul se întoarse la miezul

nopții, ca o momîie; descuie ușa palatului și se făcu nevăzut. Așa ținu trei săptămîni, pînă ce, într-o zi, pe înserate, îl văzură curtenii și robii cu un car cu patru boi, și în car o butie lătăreață, aproape încheiată, că-i lipsea doar trei doage. Mîna de foc, și slab, de i-ai fi numărat coastele. Opri în dreptul gîrliciului. Dejugă boii. Miercan scoase limba, o băgă și pe o nară și pe alta, pufui și se așeză pe partea dreaptă rumegînd. Împăratul trînti ușa după el. Nici o vorbă, că pe cine întîlnea, împietrea locului. A doua zi, să vie mitropolitul.

— Părinte, să grijești fata, c-am s-o mărit; și întîi să mi-o spovedești bine. Auzitu-m-ai?

Și rînji.

Mitropolitul se uita pe supt sprincene la împărat. „…Și de smintirea minții”… Mitropolitul mișca buzele. Împăratul ciocăni cu maiul de lemn scurt și gros, împănă butia și pregăti tot ce-i trebuia, scripeți și odgoane.

Mitropolitul, binișor pe lîngă el, cu lacrămile în ochi.

— Măria-ta…

— A mărturisit?

— Da, măria-ta…

— Cum?

— Cum l-a făcut cu măria-ta, au cu mine, uitatul de Dumnezeu, așa l-a făcut și cu purcarul.

— Piei, părinte!

Împăratul zise să-i puie beteală Irinei, să-i acopere fața cu năframa și s-o aducă pe, ea, pe copilul ei și pe Ion purcarul. Fata păși cu mîndrie. Nu se rugă și nu plînse. Ținea copilul de mînă. Purcarul tremura vargă. Pe împărăteasă o duceau de subțiori două roabe. La urmă, bătrînă, muma lui Ion, cu vițioanele despletite, în brațe cu o mămăligă din care ieșea fumul, înfășurată într-un ștergar.

— Tăcere!

Nu, nu mai era de iertat. Făcu semn cu degetul. Nici-o vorbă. Întîi intră prințesa cu copilul, la urmă

purcarul. Împăratul aruncă în butie o ploscă cu apă și două șiruri de smochine. Bătrînă, cu legătura.

— Ține, maică, să mănînci sănătoșel, înainte ca să mori!

Și începu să țipe. Arapii o înhățară. Împăratul potrivi cu mîna lui cele trei doage — una cu vrană. Izbi cu maiul. Încheie butia și-i dete drumul pe apă.

— Du-te, Irina mea, din apă în apă, pînă în smîrcurile mării!

Butia se răsuci de cîteva ori, prinsă în ochiuri, și o luă apa umflată și lină, și o duse ca pe o luntre la vale. Împăratul privi pînă o pierdu din ochi. Împără- teasa leșinase. O luară pe sus. Împăratul sui scările, dădu ușa de perete, trecu în iatacul nevesti-si, deschise altă ușă și intră în odaia în care crescuse fata lui. Șezu pe pat. Trase un sipet. Jucăriile ei, păpușa ei, furca ei micuță și încondeiată, pe care i-o dăruise cînd împlinise patru ani; și sabia, și scutul împodobit, și coiful săpat cu un leu în frunte, dăruite tot de el cînd împlinise șapte ani, și nu mai voia să fie fată. Simți că nu mai vede.

Se scutură, se sculă și plecă.

— Femeie! Rușine!

În fundul buții Irina plînge și-și strînge copilul la sîn.

— De ce plîngi, mamă?

— De nimic!…

Ion, din ălălalt capăt.

— Da’ ce făcui eu, neiculiță?

— Ce e asta, mamă?

— Luntre, sufletul mamii…

— Și un,’ ne ducem, mamă?

— .Hei!departe… undeva

— E frumos, mamă?

— Frumos, frumusețea mamii…

— Da’ ce făcui eu, neiculită!

— Pe un' ne ducem noi, mamă?
— Pe apă, mamă…
— Și pe urmă?
— Iar pe apă…
— Iar? Și pe urmă?
— Pînă dăm în mare…
— Și marea ce e, mamă?«
— Tot apă, odorul maichii.
— Tot?
— Da' ce făcui eu, măiculiță?
— Și pînă unde ne ducem noi, mamă?
— Pînă la Dumnezeu, maică.
— De ce plîngi, mamă?
— Așa îmi vine, de mă uit la tine și te văd frumos și cuminte…
— Uită-te și la ăla… Cine e ăla, mamă?
— Un rob, să ne slujească, maică…
— Cine ni l-a dat, mamă?
— împăratul…
— împăratul?
— Ce făcuși, Ioane, ce făcuși? Că porcii, porci, scroafele, scroafe, că biata mama știe… la jiri… la fîntînă… ș-acasă…

Își făcu Ion socoteala singur și trase cu ochiul pe furiș la prințesă și la coconul cu părul de aur. Cîrlionții lui luminau mai tare ca lumina ce străbătea prin vrană. , .

— Că poate la noroc… cine știe?… poate…
Irina trase cu urechea.
— Se prea poate… și de ce nu?
Se rupse gheața. Ce strica bietul purcar?
— Ce să se poată, Ioane? întrebă prințesa.
— Iacă, măria-ta, o minune…
— O minune? care?
— Să zic, să mergem tot așa. Asta să ție preț de trei zile și trei nopți, ș-avem să intrăm la o cotitură,

și de vale lesele pescarilor și pe dreapta și pe stînga apei. Și cum ne-o fi norocul. Avem? Bine. Nu? Ne-am duuus…

Prințesei îi tîcîi inima.

— Ioane, treci mai colea.

— Iacă, trec, măria-ta.

— Ioane…

— Măria-ta?

— Ioane, să ții socoteală de zile și de nopți după zarea ce licărește prin vrană…

— Să țiu, măria-ta…

— Și la cotitură să țipi cît ăi putea…

— Cît oi putea, măria-ta.

— Să împărți mămăliga în trei și să mănînci cîte-o parte în fiece zi. Ai auzit?

— Auzit, măria-ta.

— Și eu am să împart smochinele în nouă părți. Două copilului și una mie. D-oi leșina, să-i spui că dorm, d-oi muri, să-i spui c-am adormit.

— Ce să spuie, mamă?

— O vorbă, maică…

Împărțiră merindele. Prințesei îi venea zece smochine pe zi. Mîncară. Bău Irina și copilul. Întinse plosca și lui Ion. Ion abia o atinse cu buzele ș-o șterse cu mîneca la gură. Copilul adormi. Într-un tîrziu, somnul învinse pe Irina. Plecă capul p-o mînă. Se lipi de copilul ei și adormi.

A doua zi copilul se deșteptă. Abia crăpase ochii.

— Mi-e foame,mamă!

Irina se uită la șirurile de smochine. Scăzuseră. Se hotărî ca ea să nu mai mănînce. Copilul ronțăia smochină dupe smochină. Muma își udă gura cu nițică apă.

— Nu mănînci, mamă?

— Nu mi-e foame, maică.

Ion îi întinse bucățica lui de mămăligă.

— Nu, Ioane, tu să fii în puteri.

Și se sfîrși de la inimă. Se lungi binișor.

— Ție somn?

— Da, mi-e somn, puiul mamii…

A treia zi cu greu deschise ochii și iar îi închise. Copilul, flămînd, îmbuca într-una. Mai rămăsese cîteva smochine…

— Ioane, mama ce face?

— Doarme, dar n-a adormit…

Ion înghiți în sec. Apa era mai repede. S-apropiau. Simțea Ion cotitura după cum se ducea butia în sus și-njos. Și strigă cît îl luă gura.

— Măi pescari, măi, prindeți butia, că ne rămîn doagele!

Irina dădu să se scoale și nu putu. Copilul o luă de gît cu amîndouă mînuțile.

— Mamă, mi-e foame!

— Ia! șopti Ion.

De pe maluri s-auzi: „Puneți mîna pe ea! Ațineți, mă! Na, ne-a scăpat!”

Irina leșină. Copilul plîngea.

— Ce face mama, Ioane?

— Doarme, neică… și eu am să dorm… și tu ai să dormi…

Butia plutea lin și se ducea pe firul apei. Ion se scărpină în cap.

— Ei, ce te faci, Ioane? Ce făcuși, neiculiță? Ce rău făcui eu pe lume? Ba, un bine, da…

Ș-odată se lumină ca ziua…

— Dar asta ce fu? Eeeee! Ia să mă gîndesc eu, neiculiță !

Și se gîndi la peștele de aur. Ba să-i dea vin, ba mîncare, ba cuțite, ba cîte alea toate. Ș-odată, ciocnituri de pahare, de farfurii, de solnițe, și două damigene pline, rase, și pește fript, și pește prăjit. Se puse masa.

— Eeeee! păi stăi, verișcane!

Puse mîna pe mînele prințesei. Mînele, calde. Freac-o pe mîini și pe tîmple cu vin’negru, pîn-o trezi. Prințesa se șterse la ochi.

— Ioane, eu sunt, mă?

— Da, măria-ta.

— Ioane, tu ești, mă?

— Cum să nu, măria-ta, eu, Ion purcarul, feciorul mamii din sat.

— Ei, cum, Ioane?

— O taină, măria-ta; Să mîncăm și-ți spui de

undel.

Mîncară bine ha, și Ion spuse toată istoria cu peștele de aur. Prințesa se cruci. Se gîndi, se răzgîndi, se-nroși pînă-n vîrful urechilor.

— Toarnă încă un pahar și să-mi răspunzi la ce te-oi întreba.

— Cum să nu, măria-ta.

— Mă Ioane, și cînd aduseși purcelul, eu nu nălbeam pînzele?

— Ba, nălbeai, măria-ta.

— Biiine. Și tu ce făceai?

— Mă uitam, măria-ta.

— Ei, unde?

—” Iâ-Cci, ctȘcl…

— Ei, cum așa?

— Iacă, încotrovașilea, ca omuL..

— Mă, tu te uitai la mine…

— Apoi dă, măria-ta, tot să mă fi uitat ca de cînd venisem și pîn-am tulit-o…

— Și la ,ce te gîndeai?

— Dă…

Și plecă ochii în jos. Irina, ca un bujor.

— Mă Ioane, tu te gîndeai la mine…

— Dă…

— Și la peștele de aur…

— Dă…

— Și…

— Știu eu?…

— Dacă e așa, de ce nu te-ai gîndi tu să te facă ua prinț leit?

Ion întoarse capul. Se rugă ce se rugă, și simți în toată ființa lui o prefacere. Din cap pînă-n picioare fu altul, în zale și fireturi, la mijloc un cordon poleit, și coiful îi strălucea de te vedeai în el. Copilul îl privi uimit și zise:

— A! împăratul Ion!

Și se duse în brațele lui.

— Ei, Ioane, îi zise prințesa, cît o să plutim? Nu ne-a fost destul?

Ion se plecă frumușel înaintea ei, îi sărută mîna

și-și croi planul, care se izbîndi întocmai. Butia se lăsă la mal, plesniră cercurile și se pomeniră la un luminiș cu iarbă, cu flori, cu un palat de marmură cu roabe și robi de toate felurile, negri și buzați, albi și rumeni, de-ți era mai mare dragul să te uiți la ei. Și toți se plecară la pămînt.

— Lung drum făcurăm, băieți!

— Lung, măria-ta.

— Să ne odinim!

— La poruncă, măria-ta.

Irina luă de braț pe Ion, care roși para focului. Ajungînd la ietacurile lor, prințesa îi zise:

— Ei, măria-ta, să faci acum, cînd a veni împăratul, să se întîmple ce-oi gîndi eu. Ah tată, am să ți-o coc eu!

— Orice-i pofti.

Nu trecu mult, și împăratul Drăgoi auzi că devale, la o depărtare de patru zile, un nebun i-a turburat împărăția, a ridicat palate și a pus stăpînire în silă și fără de știrea lui. Repezi într-acolo o ceată de cercetași, care dădură o raită, și-l vesti ca asa e după cum auzise el. Împăratul se cătrăni și se puse în frunte a o sută de călăreți, ostași aleși, unul și unul. În două zile și jumătate n-avură ce face, că goneau ca călușarii la nuntă. Zăriră palatul de marmură.

— Să mi-i legați cot la cot și cucoana lui să ne slujească nouă la masă.

Mai trecu puțin, și văzură o femeie p-un cal iute ca o săgeată, alergînd împotriva lor, c-o rochie de borangic, cu coiful tras pe ochi, și pe supt coif părul curgea ca niște sculuri de ibrișim gălbui. Și sabia, învîrtind-o pe dasupra capului, scăpăra fulgere-fulgere.

— Ah! iepuri fricoși! strigă femeia.

Abia scăpă vorba, și caii lor, speriați, o tuliră la fugă de unde veniseră. În zadar călărețiii trăgeau de frîie, în zadar împăratul se pleca pe coama calului și se da pe spate, opintindu-se din toate puterile, că se ducea într-un nor de praf și nu se opriră decît

noaptea, cînd se ridica luna cu coarnele de argint în jos. Împăratul era ca pămîntul și sufla îndesat de mînie. Poposiră. A doua zi împăratul se aruncă pe cal, și toți după el. Răsunau pădurile de tropotul viforos. Iar zăriră palatul de marmoră. Și femeia iar le ieși înainte. Caii nu se mai sper iară.

— Ah! d-acuma!… Năvală, flăcăi!

Ca grindina căzură asupra ei. Armele zăngăniră.

— Dați, măi!

Mulți răbufniră ca niște bușteni răsturnați.

— Dați, măi! Răcni împăratul și se repezi. Calul alunecă și rostogoli pe călăreț. Cei cari rămaseră în șea strînseră rîndurile și năvăliră chiuind de clocotiră valea și zăvoaiele. Care cum se apropia, se scutura din scări și se ducea de trei ori peste cap. Pînă să se ridice, două roate de arcași, negri ca abanosul, picați ca din genune, îi legară cobză și-i duseră ca pe niște măgari, unii după alții. Și mergeau cu capetele în jos, umiliți de rușine.

În mijlocul curții și în fața lumii îi rîndui pe trei șiruri, să le taie capul.

— Eu am murit de mult! zise împăratul.

Treizeci de gealați cu securile în mîini înaintară.

— Ridică-ți coiful, mai zise împăratul, să văz cine m-a învins.

— Da? răspunse femeia, și-și dete coiful peste cap. Privește bine…

Împăratul căzu cu fruntea în țărînă. Irina îl ridică cu mîinile ei, și plînseră, plînseră, amestecîndu-și lacrămile. Apoi îi spuse tot, și se puseră p-un chief de se duse vestea în patru părți ale lumii.

Pe Ion îl așeză peste jumătate din împărăție.

Iar împărăteasa, muma Irinii, umbla toată ziulica cu copilașul de mînă.

Table of Contents

Basme
Neghiniță
Palatul de cleștar
Norocul dracului
Poveste
Moș Crăciun
Stăpânea odată

Table of Contents

Basme	1
Neghiniță	2
Palatul de cleștar	14
Norocul dracului	23
Poveste	36
Moș Crăciun	47
Stăpânea odată	55